

EGO

MAANDBLAD VAN DE
HUMANISTISCHE
GEESTELIJKE
VERZORGING VOOR
MILITAIREN
MEI 1979

PUUR
NATUUR!

ZIE BLZ. 12/13

EGO

MAANDBLAD VAN DE
HUMANISTISCHE GEESTELIJKE
VERZORGING VOOR MILITAIREN.

nr. 5 – mei 1979
18e jaargang

Abonnementsprijs f 12,- per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Driebergen. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Joos Sinke (voorzitter),
Frank Spoelstra (sekr./eindred.),
Rob Buitenweg, Wim Heij,
Hans Schonk, Arjen Struijk.

Adres red. en admin.:

Bureau hoofdraadsman
Coornherthuis, Hoofdstraat 84,
Driebergen. Tel. 03438-2878.

Vaste medewerkers:

Seine van de Belt, Karel Bloema,
Anton Constandse, Sietse van der
Hoek, Bert van de Kamp, Jan
Kooijman, Willy Lohmann, Frits Maas,
Leo van Opzeeland, Rien Robijns, Jan
Stoof, Bert Vuijsje, Frans Wermer,
Hans van Wissen, Dick Zaal.

Vormgeving/realisatie:

Gerard de Groot/Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Delft
Gedrukt op kringlooppapier

Inhoud

15 mei 1940	2
Gast in EGO	3
De EO en de abortus	4
HMT's vol activiteiten	5
De wereld van Walter Crane	6/7
Europese verkiezingen op 7 juni	8/11
Puur-natuur of pure handel?	12/13
Greenpeace: actie voor oceanen!	14
Lezers schrijven	15
Ontwapening	16/17
Libanon en onze wetten/Polemoloog in Coornherthuis	18
Leve de vrouwen/Vaste prik	19
„Mijn vriend” en „Andy”	20/21
Boeken, brochures/EGO-puzzle	22/23

14 mei 1940 bombardement op Rotterdam

15 mei 1940

*Het was geschied –
de bommen waren gevallen.*

*Schichtig dwaalden we gedrieën
door de stervende stad,
waakzaam voor instortende muren,
onze ogen schuw wegglijdend over
ontplofte munitiewagens en
verpletterde schuilkelders
(„Sluit uw ramen en deuren,
dan kan u niets gebeuren”)
en overal rook, roet en vlammen,
bloed in de straten en de geur
van geroosterd vlees.*

*En nooit vergeet ik
mijn moeders gelaat
op de plek
waar eens ons huis stond
bij het vinden van de teil
met haar geblakerd wasgoed.*

Herman Romer

*Uit zijn bundel
„Een dwaze dag in Rotterdam”
Uitgeverij Piccolo, Rotterdam 1977.*

EGO: verruimt het kader

gast in EGO

In Gast in EGO dit maal aan het woord Rob Tielman (32) voorzitter van het Humanistisch Verbond en als socioloog werkzaam bij de Rijksuniversiteit van Utrecht. Bert Boelaars (26), sociologie-student en part-time medewerker van de Humanistische Stichting Socrates, sprak met hem. Dit interview verscheen eerder in de Humanist.

„Op de lagere school had ik altijd tienertien voor katechismus. Als beloning mocht je dan bij meneer pastoor op schoot komen of je kreeg een bidprentje. Ik ben echt katholiek opgevoed. Toch kom ik niet uit een traditioneel katholiek milieu. Mijn vader was atheïst en sociaal-demokraat. Omdat mijn moeder katholiek was, kreeg ik een verplichte katholieke opvoeding. Dat moesten mijn ouders aan de kerk beloven, toen ze trouwden. Zo lag dat nu eenmaal. Achteraf kun je dat alleen maar volslagen waanzin noemen”.

In Nijmegen, toen je er sociologie ging studeren, kwam het tot een breuk met het katholieke geloof?

„Vrijwel onmiddellijk. In Nijmegen gold toen: één God, één Kerk, één korps. Dat laatste was een studentenvereniging, waar je lid van moest worden. Ik spreek nu van 1964 en toen bestond ook nog de ouderwetse ontgroening. Mijn vader heeft in de oorlog in een Duits kamp gezeten. Die ontgroening deed me ontzettend denken aan het fascisme uit de oorlog. „Nou was ik een gedweë en verlegen jongen, maar ik ben toen voor het eerst in mijn leven tot een grote woede-aanval gekomen en weggelopen. Het besef dat mensen tot beesten kunnen worden, dat heeft me geschokt. Ik ben lid geworden van de studentenvakbeweging en ben me in politieke zin gaan ontwikkelen. Ik begon steeds meer in te zien hoe verwerpelijk het katholicisme is. Ik kreeg te maken met een hoogle-raar in de katholieke ethiek. Die was vóór de doodstraf, vóór kernwapens en tegen homoseksualiteit. Ik heb het katholicisme als ideologisch systeem afgewezen. Het was van bovenaf gerezeneerd.

Ik dacht andersom. Alles wat van bovenaf wordt opgelegd, loopt fout. Je moet van anderen redeneren. Dat geeft de beste mogelijkheid om mensen zichzelf te laten zijn. Ik heb voor de democratie gekozen.” „Achteraf gezien kan je zeggen dat ik

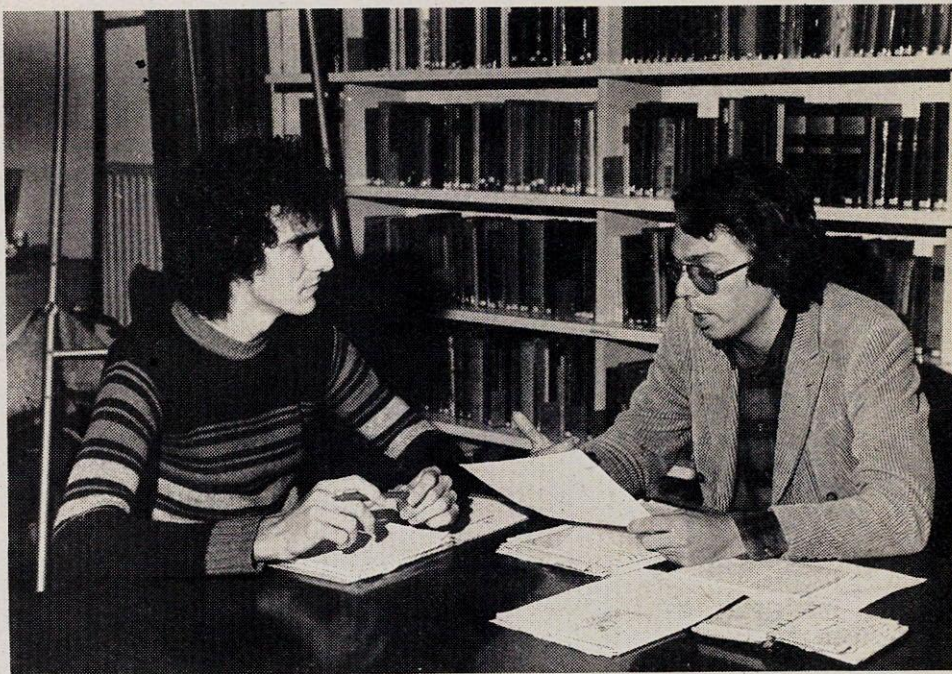
eigenlijk vanaf m'n achttiende humanistisch ben gaan denken. Pas via mijn studie ben ik met het Humanistisch Verbond in aanraking gekomen. Ik liep stage bij het Humanistisch Opleidings Instituut. Dat was een Aha-Erlebnis. Zo van: verrek, zo denk ik ook. Daar moet ik me bij aansluiten. Dat was in '72”.

Rob had intussen de studentenvakbeweging verlaten en was actief geworden in de PvdA en het COC (de

fout. De vrijheidsboom groeit niet vanzelf”.

Wat kunnen jongeren bij het HV vinden?

„Dat hangt in hoge mate van jezelf af. In traditionele organisaties ligt vaak al een hele route voor je uitgestippeld. Bij ons moet je zelf je weg vinden. We leveren geen hapklare brokken. Wel ingrediënten, waarmee je je eigen menu kunt samenstellen. Het lijkt me ook een beetje de karak-

Ned. Ver. tot Integratie van Homoseksualiteit). Waarom die overstap naar het HV?

„Ik hield me met allerlei verbrokkelde dingen bezig. De dwarsverbanden ontbraken tussen al deze zaken die op zichzelf goed zijn, maar niet op zichzelf gezien kunnen worden. Een levensbeschouwing is als het ware fundamenteel voor allerlei praktische en maatschappelijke activiteiten. Toen vond ik dat ik me daar ook voor moest inzetten. Ik ben iemand die graag de daad bij het woord voegt.

Niet alleen verstandelijk, ook gevoelsmatig, het besef dat menselijke waardigheid voortdurend bevochten moet worden door mensen. Dat die ook steeds gevaar loopt. Het is geen gestreden strijd. Terwijl veel jongeren denken: ach, dat speelt niet meer, zie ik het HV in de frontlijn van de verdediging van vrijheid. De vrijheid die men nu heeft is mede door humanisten bevochten en staat nog steeds op de tocht. Je ziet in Amerika weer pogingen om het biologie-onderwijs volgens de bijbel te geven, de aktie van Anita Bryant tegen homoseksuelen, hier de EO-kampagne tegen humanisten, enz”.

Moet iedereen die humanistisch denkt, lid worden van het HV?

„Ach, dat moet je natuurlijk zelf weten. Wel is het zo: **als iedereen alleen maar vruchten plukt zonder de boom ook water te geven, gaat het**

Bert Boelaars in gesprek met HV-voorzitter Rob Tielman

terstructuur van humanisten. Die willen geen voorgekauwd voedsel eten. Zijn gelukkig een beetje eigenwijs. Wat je kunt doen, zul je zelf en met anderen moeten uitvinden”. In het HV kom je zowel socialisten als liberalen tegen. Hoe kan dat?

„Uit de geschiedenis blijkt dat liberalisme en socialisme broertje en zusje van elkaar zijn. Humanisten zeggen: met vrijheid alleen kom je er niet, met gelijkheid alléén ook niet. Het gaat om de combinatie van die twee. Humanisten willen vrijheid, gelijkwaardigheid en veelvormigheid. Daarin kunnen echte liberalen en echte socialisten elkaar vinden. De christen-demokraten zijn te lang aan de macht geweest in dit land. Een aflossing van de wacht zou goed zijn voor de democratie”.

Waarom neemt het HV niet zelf initiatieven in die richting?

„Wij maken ernstig bezwaar tegen vermenging van levensbeschouwing en partijpolitiek. Een levensbeschouwelijke organisatie moet de beginselen voor ogen houden. Een politieke partij moet helaas altijd compromissen sluiten. Bij het CDA wordt de christelijke levensbeschouwing door de partij-politiek gekorrumpeerd. Wij kunnen als HV wel een platform bieden, waar liberalen en socialisten elkaar kunnen ontmoeten.”

De EO en de abortus

Gisteravond met verbazing gekeken naar de tv-reportage van het abortuskongres van de Evangelische Omroep. Met een verbazing, die allengs overging in verontwaardiging. Abortus-provokatus zeggen ze konsekwent. Dit blijkbaar ter onderscheiding van de spontane, de kennelijk door God gewilde abortus. Want nietwaar? Er valt geen mus van het dak, geen blad van een boom en geen haar van je hoofd buiten Gods wil. Zo wil het de door hen beleden leer der Vad'ren.

Wie waren er zoal?

In de eerste plaats natuurlijk, zoals men van een bijeenkomst georganiseerd door de EO verwachten kan, de meest conservatieve vleugel van het nederlandse protestantisme. De groep, die elke verandering wantrouwt als een inblazing van de duivel. Voor deze gelegenheid versterkt met de even rechtse vleugel van het katholicisme in Nederland, met als woordvoerder bisschop Simonis uit Rotterdam.

De afstammelingen van de Dortsche Santen, zoals Vondel indertijd de steile Calvinisten noemde, die met behulp van Prins Maurits Johan van Oldebarneveldt onthalsden en Hugo de Groot opsloten in het slot Loevestein, waren hier broederlijk verenigd met de geestelijke nazaten van de inquisiteurs, ketterbranders, heksejagers en exorcisten. Vierhonderd jaar geleden bevochten ze elkaar op leven en dood in bloedige godsdienstoorlogen, omdat beide overtuigd waren, dat zij alleen de ware volgelingen van Christus waren en de anderen de trawanten van de duivel. Als gevolg van die strijd waren de duitse landen in 1648 bijna ontvolkt. Met zoveel succes hadden ze elkaar naar het leven gestaan.

Maar dat is verleden tijd. Nu trekken ze gezamenlijk op om zich te verzetten tegen wat zij noemen de verderfelijke geest van de revolutie, tegen

elke verandering waardoor mensen meer ruimte krijgen om zelf te denken, zelf te kiezen en zelf te beslissen over eigen lot en leven. In die strijd zijn ze één. Overigens natuurlijk niet, want katholieken, die samen met protestanten naar de kerk gaan en daar de sacramenten ontvangen worden door bisschop Simonis bedreigd met ekskommunikatie. Aan de andere kant: ds. Glashouwer in een roomse kerk? Dat zie ik ook nog niet gebeuren.

Maar als het gaat om zich te verzetten tegen de verdere ontplooiing van de europese geest en cultuur, ja dan zijn ze één.

Verzet sinds eeuwen

Zo hebben beide groepen zich in de loop der eeuwen verzet:

- Tegen het nieuwe wereldbeeld van Copernicus en Galilei. De laatste werd veroordeeld en moest de brandstapel beklimmen. Maar hij herriep zijn beweringen en kreeg een spreekverbod, zoals 400 jaar later Teilhard de Chardin.

- Tegen de demokratisering van de staat en de politiek; tegen de afschaffing van de absolute monarchie; tegen de scheiding van kerk en staat en tegen de afschaffing van de sla-vernij.

- Tegen de evolutietheorie van Darwin, een gruwel in hun ogen, omdat die in strijd is met het scheppingsverhaal uit de bijbel.

- Tegen de verdere demokratisering en liberalisering van de samenleving, o.a. tegen de grondwet van Thorbecke. Speciaal tegen art. 55, dat onder het hoofdstuk 'Van de macht des Konings' zegt: „De Koning is onschendbaar, de ministers zijn verantwoordelijk”. Daarmee immers moest de koning, regerende bij de gratie Gods, wijken voor het principe van de volkssouvereiniteit. Nog heel wat erger dan het verdwijnen van de bede uit de troonrede.

Ook tegen het algemeen kiesrecht; tegen dat van mannen, maar nog meer tegen het vrouwenkiesrecht. Als er gekozen moet worden dan alleen door de man als hoofd van het gezin.

- Tegen de leerplicht, de sociale voorzieningen (dat was de taak der diakonie), geboorteregeling, seksuele voorlichting, tegen de dekolonisatie, afschaffing van de doodstraf, voetballen op zondag en gemengd zwemmen; kortom tegen alles wat wijst in de richting van bevrijding

van mensen en humanisering van de samenleving.

Het is een hele opsomming geworden, die zeker nog niet compleet is. Gelukkig zijn ze in de loop der tijden tenslotte altijd de verliezers geweest en is hun macht en invloed van lieverlede geslonken, zelfs in hun eigen kerken.

Merkwaardige verbondenheid

Zeer verbonden acht men zich in deze geestelijke kontreien met onze „stamverwante broeders” in Zuid-Afrika, met de Vorsters, de Mulders en de Botha's, die zich niet generen mensen op te hangen en overhoop te schieten als ze zich durven verzetten tegen de vernederende apartheids-wetten. Over eerbied voor het „Leven” gesproken. Daarover hoort men ze niet, maar wel – zoals prof. Velema deed – suggereren dat vrijwillige euthanasie en abortus op dezelfde lijn liggen als wat er gebeurde in de vernietigingskampen van Adolf Hitler.

Hun verzet tegen de legalisering (het wettelijk toestaan) van abortus en vrijwillige euthanasie past in dit beeld.

Natuurlijk mogen ze voor zichzelf denken, dat dit niet geoorloofd is in hun gedachtengang. Niemand zal hun ook het recht willen ontzeggen naar dit inzicht te handelen. Ik heb nog nooit iemand horen zeggen, dat men andere mensen moest dwingen tot abortus of euthanasie. Hun vrijheid loopt dus geen gevaar.

Vrijheid en dwang

Maar dat is hun niet genoeg. Zij willen met behulp van de staatsmacht, de sterke arm van politie en rechterlijke macht, andersdenkenden dwingen om te leven volgens hun wereld- en levensbeschouwing, naar hun kijk op de mens en naar hun opvattingen over wat goed en kwaad is. En daar nu ligt de grens van mijn verdraagzaamheid. Zij willen zich ook met anderen bemoeien. En ik laat mij geen normenpatroon opleggen, dat mij volkomen vreemd is en niet past in mijn kijk op mens en wereld, leven en dood. Een normenstelsel, dat de bewust levende mens wil opofferen aan een abstrakt idee, namelijk dat een hoopje protoplasma – dat weliswaar een DNA-kode bevat voor een mens in de toekomst, maar nog zonder een spoor van bewustzijn – evenveel rechten zou hebben als een werkelijk levend mens. Evenveel als die vrouw in nood, die met dat leven, dat in haar groeit geen raad weet. Wel dat het haar toekomst bedreigt.

Seine van de Belt

EGO: preekt niet alleen voor eigen parochie

HMT's vol activiteiten...

HMT in Nunspeet: 14 ^{mei} en 25 jaar

In de hal van het Humanistisch Militair Tehuis „De Leemberg” in Nunspeet is een gedenkplaat in de muur gemetseld, die aangeeft, dat deze geplaatst is op 13 mei 1954 ter gelegenheid van de opening van dit HMT, dus 25 jaar geleden. Wel iets om even aandacht voor te vragen.

„De Leemberg” was het eerste door het Humanistisch Thuisfront nieuw betrokken HMT. Daarna volgden nog HMT's in 't Harde (1958), Havelte (1964) en Seedorf (1967).

Vele militairen hebben in deze 25 jaar de weg naar „De Leemberg” weten te vinden. Soms voor een kop koffie, een pilsje of een hapje eten, soms voor ontspanning.

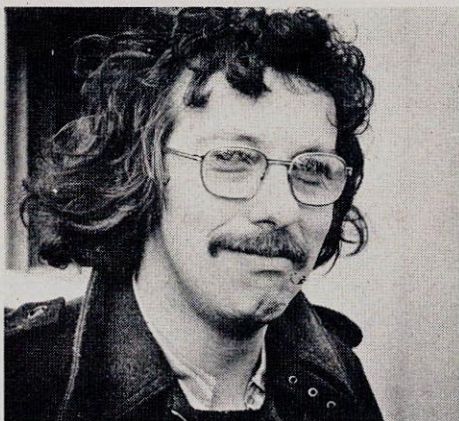
Er werden ook heel wat avonden georganiseerd, o.a. Louis van Dijk, jazzkenner Michiel de Ruijter, politieke diskussies, films, klaverjassen en folk-muziek. Alles kan zo'n beetje in dit HMT: van een viering van St. Barbara, de beschermheilige van de Artillerie, tot protest-bijeenkomsten van de VVDM toe. De huidige accommodatie in „De Leemberg” biedt voor de bezoekers naast een groot recreatieverblijf (met sfeervolle open haard), ook een leestafel, biljarts, tafeltennis, mini-bowling en mogelijkheden voor pottenbakken.

Het HMT „De Leemberg” heeft zich duidelijk een plaats verworven onder de militairen in Nunspeet en omgeving. We wensen het Humanistisch Thuisfront en in Nunspeet de beheerders Harold en Yvonne Ploeger nog veel succes met hun HMT.

„De Leemberg” zal op 14 mei 's middags op gepaste wijze stilstaan bij haar 25-jarig bestaan, terwijl voor de bezoekers van het HMT 's avonds een gezellige avond wordt geboden.

Wim Heij

(raadsman in Steenwijk/Havelte)

HMT in Havelte: Louis van Dijk

Het begon allemaal toen hij net zeven jaar was. Hij boog zich voor het eerst over het toetsenbord van een orgel, dat in de Prinsessekerk in Amsterdam stond. Zijn vader was koster van die kerk, zo kwam hij bij dat orgel terecht. Hij kreeg daarna les verschillende mensen en na een moeilijke HBS-tijd werd hij toegelaten op het conservatorium. Terwijl hij studeerde trad hij 's avonds op in clubs en speelde jazz! Uiteindelijk slaagde hij cum laude met een uitvoering van het pianokonsert in G Majeur van Maurice Ravel.

In 1961 deed Louis van Dijk met zijn trio voor het eerst mee aan het Jazz Concours in Loosdrecht, waar zij de eerste prijs in de sektor moderne jazz in de wacht sleepten. Ook in 1961 kwam de eerste LP „Louis van Dijk Trio/Quartet” uit, later omgedoopt in Bluesette. Voor deze LP ontvingen ze een Edison. De LP's die volgden wa-

ren allen zeer succesvol, terwijl het repertoire langzaam aan vanuit de jazz andere muzikale paden insloeg, waaronder pop, easy listening, klassiek en semi-klassiek.

Door deze veelzijdigheid en de frisse, spontane manier waarop het behandelde repertoire werd aangepakt, heeft het trio de betere muziek dichterbij de mensen gebracht en daarvoor baanbrekend werk verricht. Door de veelzijdigheid werd het trio ook vaak gevraagd voor de begeleiding van artiesten bij radio- en tv-werk, waaronder The Anita Kerr Singers, Astrud Gilberto, Dizzy Gillespie, Anne Burton, Herman van Veen en vele anderen. Bovendien zijn ze lang de begeleidingsgroep van Ramses Shaffy en Liesbeth List geweest in Shaffy Chantant.

Tien jaar lang werkt het trio nu samen, heel blij dat Louis van Dijk bereid bleek om in ons militaire tehuis jazz-muziek, improvisaties en verzoeknummers te komen spelen. Naast het wervelende pianospel zal hij ook nog een ander over de jazzmuziek vertellen en op eventuele vragen graag ingaan. Al met al kan dit een boeiende avond in het HMT worden op **dinsdagavond 8 mei a.s., aanvang 20.15 uur.**

Paul Vonk

(beheerder HMT Havelte)

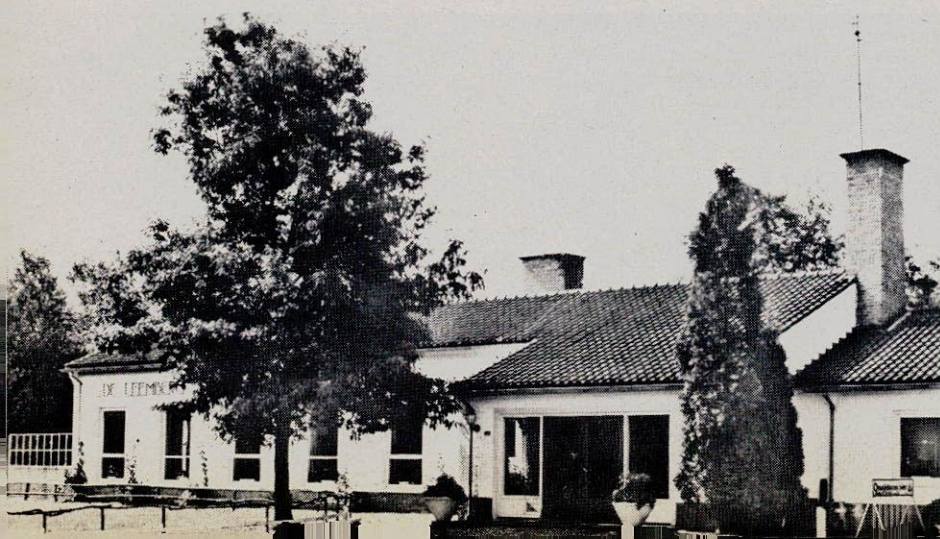
HMT in 't Harde: g.v. ondanks Libanon

Wij hadden het hem, onze kollega Henk van Sandwijk, bij zijn vertrek naar Libanon beloofd: eenmaal in de veertien dagen 's avonds in het HMT in het Harde „iets te organiseren” uit zijn naam. Want door zijn afwezigheid ligt het hum.-g.v.-werk in zijn rayon stil; bij gebrek aan mankracht is dit de prijs voor onze solidariteit met de Libanongangers. Belofte maakt schuld! Daarom zijn we op 2 april – als kennismaking – gestart met een 210 minuten durend filmprogramma over popmuziek van de bovenste plank. Met z'n veertigen hebben we volop zitten genieten van: „The London rock and rollshow”, „Bob Marley in concert”, „The heart of the sun” en een opname van een life-optreden van ... Fleetwood Mac. Geweldig!!

Op 17 april volgde – in aanwezigheid van ook de kollega's Wim Hey en Frank Spoelstra – een discussie-avond rond een uiterst boeiend (en zeer indringend!) filmverslag van een laboratoriumproef met mensen: hoe ver gaat gehoorzaamheid? Deze leidde tot een vervolg op 2 mei over de Neurenberger processen. En zo gaan we dóór met elke twee weken een avond te organiseren in 't Harde, zolang Henk van Sandwijk in Libanon zit!

Wil Gerards

(raadsman in Assen)

De wereld van Walter Crane

Aan het einde van de vorige en het begin van deze eeuw hing in vele arbeiderswoningen de reproductie van een heel bijzonder kunstwerk aan de muur. Een vergroting daarvan vond men meestal in de zogenaamde volksgebouwen en kantoren der arbeidersbeweging. Het was een plaat van de engelse kunstenaar Walter Crane: 'De Triomf van de Arbeid'. Deze zinnebeeldige voorstelling, die men ook wel een allegorie noemt, was opgedragen aan de arbeiders van alle landen ter gelegenheid van de eerste mei 1891: een groep blijde mensen droegen op vlaggen en vaandels leuzen, die een rechtvaardigere wereld naderbij zouden brengen.

Portret en handtekening van Walter Crane

De Triomf van de Arbeid, 1891 (verschenen met engelse, duitse en franse tekst)

Jeugd

Op 15 augustus 1845 werd Walter Crane in Liverpool geboren in dezelfde straat waarin in 1809 de engelse staatsman W. E. Gladstone het licht zag. Zijn ouders waren bemiddeld, vader was kunstschilder en in de familie kwamen nogal wat kunstenaars voor.

„Zoals door het lot mensen met een zilveren lepel in de mond geboren worden, is het mogelijk dat ik met potlood en papier geboren ben. Ik kan me mijn jeugd niet anders voorstellen dan met tekengerei in mijn nabijheid.”

Toen Walter 12 jaar oud was verhuisde de familie naar Londen. Hij was in die dagen al een groot bewonderaar van het werk van de engelse landschapschilder J. M. W. Turner. Toen in 1859 zijn vader stierf, betekende dat voor de 14-jarige jongen het begin van zijn kunstenaarsloopbaan. John Ruskin, de engelse kultuurhistoricus en maatschappelijk hervormer was bijzonder enthousiast over het werk van Walter en ook William James Linton vond zijn prestaties zo goed, dat hij hem drie jaar in zijn atelier te werk stelde. Linton was houtsnijder, drukker, dichter, schrijver en politikus.

Socialistische idealen

Chartisme is de naam van een engelse beweging die in de vorige eeuw de ernstige ontevredenheid van de arbeidersbevolking in de jaren van de industriële revolutie tot uitdrukking

bracht. Linton was een strijdbaar aanhanger van deze beweging en vooral ook een vriend van vele politieke vluchtelingen die in Engeland onderdak vonden.

Het was in die omgeving waarin Walter Crane zich als kunstenaar volledig ontplooiëde en waar bovendien de humanistische en socialistische idealen van Linton en zijn vrienden bij hem ingang vonden. In Essex-street, in het atelier van Linton sloot de jonge Crane vele vriendschappen en kwam hij in kennis met personen en kunstenaars die op zijn ontwikkeling en politieke scholing van beslissende betekenis zijn geweest. Crane's sociaal-ethische en idealistische instelling komt volledig tot uiting in zijn boek 'Claims of decorative art'. In 1893 verscheen dit werk in ons land vertaald en bewerkt door Jan Veth onder de titel 'Kunst en Samenleving'.

Kinderboeken en reisimpressies

Maar vooral als illustrator van kinderboeken is Crane bekend geworden. Van 1865 tot 1876 ontstaan jaarlijks twee tot drie van deze boekjes. Voor deze uitgaven bestaat in onze tijd grote belangstelling. Van een klein aantal werden enkele jaren geleden facsimile-drukken gemaakt. Veel heeft Crane gereisd. In zijn 'Herinneringen' doet hij een boeiend verslag van zijn reizen in Bohemen, Italië, Hongarije, Amerika en vele andere landen. Zijn notities zijn geïllustreerd met bijzonder mooie

pentekeningen. Niet alleen tekende en schilderde Crane maar ook keramiek, borduurwerk, tapijten, behang, selpapier, meubels en glas in lood hadden zijn belangstelling. Zijn ideeën werden gerealiseerd in tal van kunstuitingen. De bloemenrijkdom van de Jugendstil kenmerkte vele aspecten van zijn boeiend oeuvre.

Politieke prenten

Deze bloemenrijkdom vinden we ook terug in zijn politieke prenten. Het is dan ook geen wonder dat deze vaak betrekking hebben op de viering van de eerste mei. De meiviering zag Walter Crane als een belofte voor een schone toekomst. Zo tekende hij eens een guirlande voor de meidag van 1895. Niets dan bloemen en linten met allerhande leuzen. Ter gelegenheid van het grote internationale kongres van 1896 bundelde Crane een aantal van zijn politieke prenten onder de titel Cartoons for the Cause. De werkloosheid van 1887 wordt op een van de afbeeldingen in het blad 'The Commonweal' aan de kaak gesteld.

In 1914 brengt Crane voor The daily Chronicle het bloedig spoor, dat het duitse leger in België (Leuven) en in Frankrijk (Reims) achterlaat. De politieke prenten zijn in het algemeen wellicht een beetje te beredeneerd, hoewel ze volstrekt anti-kapitalistisch zijn. Vele tekeningen van Crane zijn typisch voor de tijd waarin in Engeland vele kunstenaars – onder de enthousiaste leiding van de romantikus

dichter en drukker William Morris, ook wel genoemd de vader van de moderne beweging – het socialisme beleden. Voor een groot deel was het om redenen van esthetische aard. Zij deden al het mogelijk het handwerk in ere te herstellen.

De industrialisatie was voor hen de oorzaak van alle kwaad. Crane's prenten dragen het kenmerk van een stuk goed handwerk, maar missen veelal het temperamentvolle, waarin een politieke tekening haar kracht moet vinden.

Boekontwerper

Na zijn leertijd ontwikkelt Walter Crane een intensieve activiteit op velerlei gebied. Hij had o.a. grote bewondering voor de Pre-Raphaëlieten, een groep engelse beeldende kunstenaars die zich in 1848 aansloten en hun ideaal vonden in de Italiaanse gotiek. Deze instelling en zijn bijzondere begaafdheid tot de houtsnij kunst maakten Crane tot de aangewezen kunstenaar om het boek als zodanig tot grotere schoonheid te brengen. Dat komt vooral tot uiting in twee kort geleden verschenen boeken: 'Walter Crane as a book-illustrator' door Rodney K. Engen en 'Walter Crane' door Isobel Spencer. Met William Morris was Crane de grote promotor van de moderne boekkunst. Het boek als voorwerp werd een kunstuiting. De boekband, de titelpagina, de decoratie, de illustratie en de lettervorm ontwierp hij zo, dat het boek een volkomen eenheid werd.

Louise Michel

De Commune van Parijs in 1871 moet diepe indruk op Crane hebben gemaakt. Hij tekende enkele prachtige

De kapitalistische vampier, 1885

Een guirlande voor Engeland

ge prenten, waarin de strijd voor de Parijse arbeiders werd verheerlijkt (Who ruled a city, once for all and each). In zijn boek 'An artist's reminiscences' (Herinneringen van een kunstenaar) vertelt hij van een Internationale Socialistische School, die in Fitzroy-street werd gesticht en waarvan de bekende onderwijzeres Louise Michel, aan wier dapperheid tijdens de Commune Victor Hugo een gedicht wijdde, de leiding had. Voor deze school ontwierp Crane een bijzonder mooi prospectus. De grondslag van het onderwijs was gebaseerd op een uitspraak van Michael Bakoenin, waarin deze stelde dat „het beslissende doel van de opvoeding de vorming was van vrije mensen, vervuld van respect en genegenheid ten opzichte van de vrijheid van anderen.”

William Morris

Walter Crane was bevriend met William Morris. Kunst en schoonheid stonden in hun leven centraal. In de samenleving konden deze waarden verwerkelijkt worden door betere levensomstandigheden voor de arbeidersklasse. Geen honger, betere woonsituaties, vreugde in het leven,

kortom rechtvaardigheid voor allen zou de grondslag zijn van een klasloze maatschappij. Walter Crane maakte eens een tekening van William Morris toen deze sprak over zijn politieke idealen in de zogenaamde 'speakers'corner' van Hyde Park in Londen. Zijn woorden zouden u verwonderen, want zijn politieke idealen zijn na 85 jaar nog hoogst actueel.

Jan Kooijman

raadsman: mondjesmaat?

Europese verkiezingen op 7 juni

Op 7 juni 1979 worden voor de eerste maal rechtstreekse verkiezingen gehouden voor het Europees Parlement.

EGO vroeg aan vijf mensen kort hun mening te geven over het belang van die verkiezingen en wat ze er eventueel mee wilden bereiken. Aan het woord komen eerst de vier lijsttrekkers voor deze Europese verkiezingen van VVD, D'66, CDA en PvdA. Vervolgens plaatst de Groningse prof. Degenkamp een kritisch vraagteken achter de leuze 'Kom op voor Europa'. Ook onze tekenaar Willy Lohmann vraagt zich op blz. 24 af of de gewone burger er nog wel bij kan. Hoe dan ook: EGO hoopt er hiermee een informatief steentje toe bij te dragen dat u, lezer, op 7 juni a.s. in elk geval tot een eigen, bewuste keus zult komen.

Cornelis Berkhouwer: een nieuw burgerrecht

Op 7 juni 1979 gaat u hopelijk ook naar de stembus om voor de eerste maal zelf de nederlandse vertegenwoordigers in het Europees Parlement te kiezen. Rond die dagen kunnen in alle lid-staten van de Europese Gemeenschap de ruim 180 miljoen kiezers naar de stembus gaan om hun leden voor het Europees Parlement te kiezen. 25 van de 410 rechtstreeks te kiezen parlementariërs zullen Nederlanders zijn.

Het Europees Parlement bestaat nu uit afgevaardigden uit de nationale parlementen. Na juni zullen de mannen en vrouwen in het Europees Parlement door u rechtstreeks gekozen zijn. De verkiezingen scheppen een nieuw burgerrecht!

Waarom deze verkiezingen?

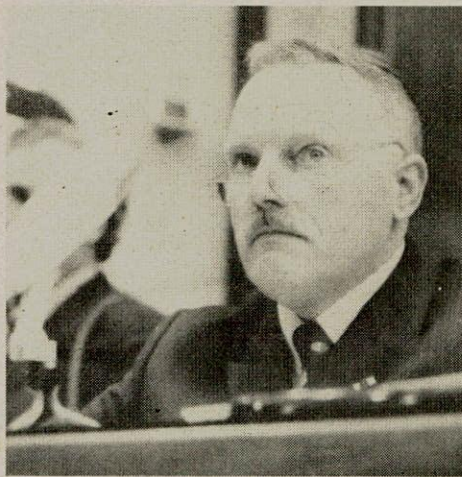
In de verdragen van de Europese Gemeenschap wordt de verplichting opgelegd om rechtstreekse algemene verkiezingen te houden. Maar dat is, hoe belangrijk ook, slechts een juridisch argument.

Belangrijker is dat het dringend gewenst is, dat de Europese burgers een vinger in de pap krijgen.

Een direkt gekozen parlement zal meer in de melk te brokken hebben dan een parlement dat bestaat uit vertegenwoordigers van nationale parlementen die het Europees Parlement „erbij” doen. Overigens geldt ook voor het nieuwe Europees Parlement wat voor alle parlementen geldt: dat het is wat het er zelf van maakt. Het kan alles doen wat niet verboden is. En dat is heel veel!

Wat willen de Europese liberalen?

De Europese liberalen die als derde belangrijkste groep zitting hebben in het Europees Parlement komen uit 8 landen van de Europese Gemeenschap (alleen Ierland is niet vertegenwoordigd) en vertegenwoordigen 12 liberale partijen. Zij hebben een

gemeenschappelijk programma waarin heel concreet alle eisen op tafel worden gelegd ten aanzien van sociaal beleid, milieubeleid, economisch beleid, landbouwbeleid, buitenlands beleid, defensiebeleid, etc. Het motto dat als een 'blauwe' draad door alle plechtige woorden heen loopt is: „Gewoon jezelf zijn”. Het liberale ideaal houdt in, dat ieder de kans krijgt in de hoogst mogelijke mate van zichzelf te maken wat hij kan. De liberalen willen dingen tot stand brengen die de burger wat zeggen en hem meer betrekken bij Europa: die hem het gevoel geven deel uit te maken van een Europese burgerij zoals het europaspoort, eurorijbewijs, europostzegel of gelijke tarieven, euroklok, eurozomertijd, eurovrouwboekje, de Engelsen met het vasteland verbinden door middel van een tunnel onder het Kanaal etc. Zij willen een zo uitgebreid mogelijk Europa van parlementair democratische volkeren, waarin alle mensen zich zo vrij en onbelemmerd mogelijk kunnen bewegen. Zij willen daarom minder staat en meer Europees burgerschap.

Tot slot wil ik hier juist voor u graag iets meer vertellen over onze ideeën betreffende het buitenlands beleid en het defensiebeleid. De liberalen zijn

van mening dat Europa een gemeenschappelijk buitenlands beleid nodig heeft, niet om te domineren maar om een reële bijdrage tot vrede en veiligheid te kunnen leveren. Buitenlands beleid is echter ondenkbaar zonder een daarbij aansluitend veiligheidsbeleid.

De dringende vraagstukken van deze tijd kunnen alleen samen met andere landen worden opgelost. Een gewapend konflikt tussen de lid-staten is thans ondenkbaar geworden. Dit is een van de belangrijkste verworvenheden van de Europese Gemeenschappen. Vergeet u niet dat we in de laatste eeuw drie maal „Europese burgeroorlogen” hebben gehad.

Het Atlantische Bondgenootschap is van fundamentele betekenis voor onze vrijheid en onafhankelijkheid. De liberalen zijn van mening dat we onze verdediging in Europees verband als onderdeel van de NATO niet moeten verzwakken. Ik leg er de nadruk op dat de liberalen geen „krijgsmacht” zijn. Maar wij leveren in een wereld vol geweld. De realiteit is nu eenmaal dat de Sovjetunie tot de sterkste militaire macht is uitgegroeid zowel te land, ter zee en in de lucht. Zij is veel sterker dan noodzakelijk is voor haar verdediging. Daarom moet ook de Europese samenwerking op het gebied van de wapenindustrie worden versterkt. Dit verhoogt de effectiviteit en bespaart enorm veel kosten. De Comecon heeft haar wapenindustrie niet voor niets volledig gestandaardiseerd. Onze samenleving kan zich slechts in vrijheid ontwikkelen als zij is gevrijwaard tegen agressie en bedreiging met agressie. Laat er geen twijfel zijn: er is geen alternatief voor ontspanning. Maar zonder inspanning komen we niet tot ontspanning.

Cornelis Berkhouwer
(lijsttrekker EV van VVD en vice-voorzitter Europees Parlement)

Aar de Goede: je kunt er niet omheen

Nadat de Tweede Wereldoorlog haar verwoestende werk in Europa had verricht werden politici uit een aantal Europese staten het erover eens, dat zij moesten samenwerken om de littekens van de oorlog weg te werken, Europa weer tot welvarendheid te brengen en de kans op een nieuwe oorlog op het oude kontinent tot een absoluut minimum te beperken. In de loop van de vijftiger jaren werden de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, de Europese Economische Gemeenschap en Euratom opgericht. Drie organisaties die een eerste aanzet waren tot een gemeenschappelijke aanpak van een aantal problemen van economische aard, in navolging van de al eerder opgericht Benelux.

Ook politiek werden de eerste stappen gedaan om met elkaar te gaan samenwerken door de oprichting van

het Europees Parlement, de Europese Commissie en Ministerraad. Bestond de Europese Gemeenschap aanvankelijk uit Frankrijk, Duitsland, Italië en de Benelux, nog niet lang geleden kwamen daar Ierland, Denemarken en Engeland bij, terwijl nu gesproken wordt over de toetreding van Griekenland, Spanje en Portugal. Ondanks deze ontwikkelingen in Europees samenwerkingsverband is bij de mensen weinig bekend over de grote betekenis van de Europese eenwording. Wel weet bijna iedereen zich te herinneren dat besprekingen van de Europese Ministerraad altijd dagen lang duurden en tot diep in de nacht werden voortgezet om het eens te kunnen worden over een prijspolitiek ten behoeve van zuivel- en land- en tuinbouwprodukten. De indruk die men over het algemeen van Europa heeft is vaag. Europese eenwording is noodzake-

der is van het creëren van een politieke macht die zover weg van de burger staat dat ze bijna ongreepbaar en oncontroleerbaar is. Integendeel, D'66 wil de macht decentraliseren en meer macht dichterbij de burger brengen, een decentralisatie bijvoorbeeld per regio. Op nationaal niveau zie je immers al dat het noorden en het zuiden van het land probleemgebieden zijn met grotere werkloosheid dan in de rest van het land. Zo heeft ieder land per regio zijn specifieke problemen. Vandaar dat in een verenigd Europa de problemen ook regionaal benaderd moeten worden. Belangrijk is voor D'66 ook de bewaking en versterking van de mensenrechten, de bescherming van minderheden, zo groot mogelijke ruimte voor persoonlijke ontplooiing door opleiding en werk, solidariteit met de derde wereld, waarnaar Europa als grote macht zijn helpende hand moet uitsteken. Ook de milieu-problematiek is erg belangrijk.

Natuurlijk is het allemaal niet van een leien dakje gegaan. Er was grote weerstand te overwinnen. Nationalistische gevoelens waren aanvankelijk sterker dan de Europese gedachte. De deelnemende staten waren bang een deel van hun nationale soevereiniteit te verliezen en zij vreesden in eerste aanleg, dat hun inbreng in het integratieproces ten koste zou kunnen gaan van de eigen bevolking.

Als we terugkijken op wat er in de achter ons liggende 25 jaar is bereikt, dan kunnen we met voldoening vaststellen dat onze inspanningen vrucht hebben afgeworpen. Er is een gemeenschappelijke markt ontstaan. De gemeenschappelijke landbouwpolitiek is van de grond gekomen.

Over de EMS is een akkoord bereikt en de sociale en regionale politiek is in ontwikkeling. Maar we zijn er nog lang niet. Er is

Aar de Goede
(lijsttrekker EV van D'66)

Bouke Beumer: belangrijk voor iedereen

lijk, omdat een nationale aanpak van een probleem als werkloosheid bijna tot mislukken gedoemd is. De landen zijn voor de in- en uitvoer van produkten bijvoorbeeld veel op elkaar aangewezen, evenals dat het geval is met grondstoffen. Om werkloosheid te bestrijden en erger te voorkomen moet men met elkaar samenwerken. Het is duidelijk dat de economische gang van zaken nauw gekoppeld is aan de politieke gang van zaken, omdat politici met elkaar afspraken moeten maken hoe deze zaken geregeld moeten worden.

Nu gaan in de bij de Europese Gemeenschap aangesloten landen de kiezers naar de stembus, om hun vertegenwoordigers te kiezen voor het Europees Parlement dat wordt uitgebreid van 198 naar 410 leden. Daarmee wordt de samenwerkingsgedachte op Europees niveau nog wat sterker benadrukt. D'66 is altijd voor uitbreiding van de macht en bevoegdheden van een Europees Parlement geweest. D'66 heeft altijd gevonden dat de Europese eenwording een heel belangrijke zaak was. Daarom zullen de Democraten die in het Europees Parlement gekozen worden, er ook naar streven dat de macht van het Europees Parlement toeneemt. Dat betekent niet dat D'66 voorstan-

Deze verkiezingen zijn bijzonder belangrijk, omdat u voor het eerst in de geschiedenis direkte invloed kunt uitoefenen op de samenstelling van het Europees Parlement. Het uitbrengen van uw stem is mede bepalend voor de toekomst van Europa. Deze direkte verkiezingen vormen een mijlpaal in het Europese integratieproces dat door vooraanstaande christen-demokraten zoals Schuman, Adenauer en De Casper na de Tweede Wereldoorlog op gang is gebracht.

De wereld was binnen korte tijd voor de tweede maal gekonfronteerd met een allesvernietigende oorlog en het was tegen die achtergrond dat de voornoemde staatslieden hun gedachten ontvouwden. In hun visie zouden de Europeanen de handen in elkaar moeten slaan om te proberen Europa in de toekomst tegen oorlog te vrijwaren. Democratie en sociaal-economische vooruitgang was de weg waarlangs deze doelstelling zou moeten worden verwezenlijkt. Langzaam maar zeker zijn we in Europa tot het besef gekomen, dat de ingewikkelde sociaal-economische problemen niet meer nationaal konden worden opgelost. Schoorvoetend zijn we elkaar tegemoet gegaan en kreeg de samenwerking gestalte.

meer nodig dan een gemeenschappelijke overtuiging dat we de problemen niet alleen kunnen oplossen. Naast deze overtuiging hebben we in Europa behoefte aan een apparaat dat deze overtuiging in politiek beleid vertaalt. Daartoe hebben we een Europees Parlement in het leven geroepen dat kan controleren en sturen. Tot nog toe is daar slechts op zeer beperkte schaal sprake van geweest, omdat het parlement alleen adviserende bevoegdheid heeft. Daar zal in de toekomst iets aan moeten veranderen wil het werkelijk gaan functioneren als volksvertegenwoordiging. Natuurlijk ben ik me er van bewust dat verruiming van de bevoegdheden niet van de ene dag op de andere kan plaatsvinden. Daartoe zal een verdragswijziging (verdrag van Rome) nodig zijn die door de nationale parlementen moet worden goedgekeurd.

Overigens is de invloed van het Europees Parlement in de achter ons liggende jaren wel degelijk toegenomen. Het beschikt over eigen financiële middelen, heeft een stem in het vaststellen van de Gemeenschapsbegroting en het Parlement kan zijn uitvoerend orgaan – de Europese Commissie – naar huis sturen als daar reden voor is.

Niettemin kan het Europees Parlement pas volledig functioneren als het behalve kontrolerende ook wetgevende bevoegdheid krijgt. Het gevecht om wetgevende bevoegdheid zal een lange strijd worden. Daartoe moeten de Europese partijen hun krachten bundelen; want alleen vanuit de partijen, vanuit de basis, kan deze fundamentele strijd worden gevoerd en tot een goed einde worden gebracht. De christen-demokraten in Europa hebben dit daadwerkelijk gedaan. Zij hebben krachten gebundeld in een federatief verband onder de naam Europese Volkspartij.

Ik zie wel in dat er wat „licht” zit tussen onze politieke visie zoals neergelegd in „Niet bij brood alleen” en de denkbeelden van bijvoorbeeld de Duitse christen-demokraten. Maar met het verschil in politieke visie kampen liberale en socialistische partijen ook. In tegenstelling tot de Europese socialisten en liberalen zijn wij er in geslaagd, binnen de EVP, een verkiezingsprogramma op te stellen. Het is voor de CDA-vertegenwoordigers die aan de programmaonderhandelingen hebben deelgenomen weliswaar vechten geweest om iedere punt en komma, maar voorlopig ligt er een programma waarop wij onze Europese partijgenoten kunnen aanspreken.

Ik wil afsluiten met het volgende. Lange tijd heeft de PvdA zich op het standpunt gesteld – en bepaalde vleugels in die partij volharden hierin – dat er geen verenigd Europa zou moeten komen als dat geen socialistisch Europa zou zijn. De slogan „een socialistisch Europa of geen Europa” komt voort uit een gedachtengang die democratisch gezien van een bedenkelijk gehalte is. Wij – christen-demokraten – kiezen deze opstelling niet. Wij zijn niet zo hoogmoedig te menen dat onze ideeën de enig zaligmakende zijn. Bovendien zijn wij van mening dat niemand de alleenheerschappij mag hebben. Macht is gevaarlijk en korrumpert; het recente verleden kent daar duidelijke voorbeelden van.

*Bouke Beumer
(lijsttrekker EV van CDA)*

Anne Vondeling: hij heette Garry

Het was een jonge Amerikaan; het is eigenlijk al lang geleden, maar ik weet het nog als de dag van gisteren. Garry heette hij, Garry Davis. Toen de oorlog voorbij was, de zoveelste Europese oorlog, die we Wereldoorlog II noemen, ging hij naar Parijs. Maar hij kwam niet verder dan het vliegveld en werd teruggestuurd. Hij had namelijk geen paspoort bij zich. De jongen was hoogst verbaasd dat zo iets nodig was; het was toch vrede? Alle mensen waren nu burens gewor-

den, wereldburgers. Om dat nog eens goed duidelijk te maken, had hij op een stuk papier geschreven, dat hij Wereldburger I was. De Franse politie vond dat gek genoeg om hem terug te sturen, al was hij dan ook de zoon van een volk dat tweemaal duizenden en duizenden dode jonge kerels had achtergelaten om Frankrijk te bevrijden. Toen ze in juni 1944 de kusten van Normandië bestormden, was hun niet gevraagd of ze een geldig paspoort hadden. ...

Elke keer als ik mijn paspoort bij me steek, moet ik aan deze ware geschiedenis denken. De waanzin van het nationalisme, het schandelijk falen van het internationalisme. Socialisten zijn allereerst, zijn van nature mensen die zich wereldburger voelen. Dat gevoel wordt dagelijks geraakt en gekwetst, maar het verdwijnt niet. Het zet ons telkens aan om niet te wanhopen bij het werken voor een betere wereld. Maar niet alleen dat gevoel, of wat

het dan ook precies mag zijn, stuwt ons in die richting, maar ook het doodgewone, praktische denken. Wil je veiligheid en vrede, en wie wil dat niet, dan zul je moeten proberen goede maatjes te worden met je burens. En tot die burens behoren in deze razendsnelle tijd niet alleen de Russen, maar ook de Chinezen en de Indiërs en noem maar op. Zoiets gaat niet van vandaag op morgen, maar de wonderen zijn de wereld niet uit. Immers, ondanks onze strijd in Indonesië zijn de Nederlanders daar op Java populair. En op Scheveningen hangen de bordjes weer uit: „Zimmer frei”. Het kan dus wel. De tijd kan ook vreselijk smerige en diepe wonden snel helen.

Alle gelegenheden die zich voordoen moeten we aangrijpen om de banden met andere volken en landen aan te halen en grenzen weg te laten slijpen en slijten, gaatje na gaatje en stapje voor stapje. Eerst natuurlijk in de naaste omgeving. Die grenzen met België en Duitsland zijn trouwens in de afgelopen jaren al aardig aan het verdwijnen. En tussen de erfvijanden Duitsland en Frankrijk, wat nog veel

belangrijker is. Die zullen elkaar niet meer beoorlogen. Ze kunnen het niet meer, al was het alleen maar omdat hun nationale huishoudingen (ten dele) zijn opgegaan in die van de Negen (EG-landen). Dat is winst, en die mogen we niet meer uit handen geven.

Binnenkort doet zich de gelegenheid voor om uiting te geven aan onze internationale gezindheid. Getuigen van het besef, dat een klein landje als het onze, hoe mooi en flink ook, niet alles zelf kan beredderen. Zo'n getuigenis afleggen, zo'n bewijs leveren van de noodzaak samen te werken krijgen we straks in juni, als er Europese verkiezingen worden gehouden. Een voorbeeld aan de rest van de nog zo zeer verdeelde wereld: vrije verkiezingen voor een internationaal parlement waar iedereen kandidaat kan zijn en iedereen mee mag doen. Ieder één stem, de volwassen Ier en de 18-jarige Italiaan, de oude Luxemburger en de jonge Nederlander. Weer een klein stapje in de richting van één wereld. Maar het maakt natuurlijk wel verschil hoe die ene wereld in de verte, dat ene Europa, straks en die Gemeenschap van negen landen (EG) er binnenkort uit gaat zien. Dáár denken de verschillende partijen ongelijk over.

Wij, de Partij van de Arbeid, willen vooral de achtergestelden, de zwakken, de kansarmen helpen. Dat betekent in de praktijk, dat wij streven naar verkleining van de inkomensverschillen, naar (mede-) zeggenschap in zaken die met je werk te maken hebben, naar het richting geven door de gemeenschap (en dus niet enkel door de ondernemers) aan de economische ontwikkeling van het land. Met die paar wegwijzers is ons doel natuurlijk niet precies aangegeven. Met mooie woorden is trouwens nog maar heel weinig gezegd en niets bewezen. Daarom rest mij alleen uw vertrouwen te vragen. Dan kunnen we bewijzen wat we in de praktijk waard zijn, straks in Straatsburg, Luxemburg en Brussel, waar ons Europees werkterrein ligt. Aan de waarden van dit verhaaltje mag u ons houden. Laten leggen wij graag verantwoording af.

Naschrift:

O ja, ik vergat nog te zeggen, dat de heer Degenkamp vindt dat die Europese verkiezingen maar lariekoek is. Hij is voorstander van de ouderwetse manier van internationaal samenwerken. Maar Degenkamp kent die niet uit eigen ervaring. Die ouderwetse manier is erg traag en geeft het parlement vrijwel geen gelegenheid de nationale regeringen goed te controleren. Ik weet dat uit een jarenlange praktijk op het Binnenhof, niet alleen als kamerlid, maar ook als minister.

*Anne Vondeling
(lijsttrekker EV van PvdA)*

Kom op voor Europa?

De strijdkreet 'Kom op voor Europa' kun je op het ogenblik regelmatig in de kranten lezen. In een serie advertenties worden de mensen opgeroepen mee te doen aan de verkiezingen voor het Europees Parlement. De teksten van deze advertenties hebben hier en daar al enige protesten opgeroepen; sommigen spreken van misleidende reclame. Het is ook wel merkwaardig dat verkiezingen in dezelfde rubriek worden aanbevolen als waspoeder en andere commerciële artikelen. De verkiezingen worden „verkocht” via „informatieve reclame”. Uit meningspeilingen blijkt dat zeer veel Nederlanders vóór de Europese Economische Gemeenschap (EEG) zijn, maar er zo goed als niets van afweten.

Hoe was de situatie na W.O. II?

Duitsland moest worden ingekapseld in Europa en het kommunistische gevaar moest worden geweerd. Allebei is gedeeltelijk gelukt; Duitsland is nu – economisch gezien – het machtigste Europese land en het kommunistische gevaar is geworden het gevaar van een gewone supermacht naast de deur.

In de oorspronkelijke opzet van de west-Europese samenwerking was het de bedoeling op langere termijn te komen tot een soort Europese regering met een daarbij horend parlement. Daar wordt op het ogenblik niet meer serieus aan gedacht. De drie west-Europese „grootmachten”: Duitsland, Frankrijk en Engeland voelen nu weinig behoefte en zullen in de toekomst weinig behoefte voelen iets van hun nationale beleidsvrijheid in te leveren in een bovennationaal orgaan.

Binnen de EEG kunnen op het ogenblik alleen belangrijke besluiten worden genomen als alle leden het eens zijn. Deze situatie die eigenlijk in strijd is met het EEG-Verdrag – is door de Fransen afgedwongen. Vooral de kleinere leden van de EEG hebben echter door middel van dit veto-recht een belangrijke stem in het besluitvormingsproces: zij kunnen nee zeggen!

Immers, als er één „nee” zegt, is er geen eenstemmigheid en kan er geen beslissing worden genomen. Doel van het EEG-Verdrag was het scheppen van één markt binnen West-Europa; een markt waar mensen, goederen en diensten vrij baan kregen. Op het gebied van het overheidsbeleid ontstond eigenlijk alleen een gemeenschappelijk landbouwbeleid (waar zeer verschillend over wordt gedacht); voor de rest werd vooral vertrouwen gesteld in de heilzame werking van het marktmechanisme.

Europees Parlement weinig invloed
Besluiten worden binnen de EEG vooral genomen door de Raad van

Ministers; deze ministers vertegenwoordigen hun regeringen en nemen dus een nationaal standpunt in in het internationale onderhandelingsproces. Sinds enige tijd is er een „superorgaan” bijgekomen: de zogenaamde Europese Raad waar regeringsleiders in zitten. Nationale controle op wat zich in deze raden afspeelt is voor nationale parlementen moeilijk maar mogelijk, het Europees Parlement heeft over deze raden echter niets te vertellen. Je kunt dus zeggen dat de nationale parlementen bij de totstandkoming van de EEG macht hebben ingeleverd aan clubs van ministers of van regeringsleiders. Parlementaire controle op Europees niveau bestaat niet en zal er ook niet komen; verkiezingen hebben immers niet automatisch tot gevolg dat de bevoegdheden of de invloed van het Europees Parlement toenemen.

De Europese Commissie was oorspronkelijk bedoeld als een soort Europese regering in wording. Daar is weinig van terecht gekomen; deze commissie kun je nu het beste beschouwen als een ambtelijk toporgaan.

Het Europees Parlement heeft wel bevoegdheden, maar die stellen in de praktijk weinig voor; zo kan het parlement bijvoorbeeld de hele commissie naar huis sturen, maar... een nieuwe commissie wordt niet door het parlement, maar door de regering van de lid-staten benoemd! Het parlement heeft voorts een zekere invloed op het vaststellen van de begroting van de EEG, maar ook hier weer: de parlementaire invloed is in de praktijk zeer gering.

Konklusie van dit alles: met de democratie is het binnen de EEG droevig gesteld en er is geen uitzicht op verbetering. Daarom wordt er op 7 juni a.s. wel gestemd, maar niet gekozen. De mooie (of minder mooie) programma's waarmee de politieke partijen de verkiezingen ingaan hebben weinig reële betekenis.

Maar hoe dan wel?

„Jawel”, zeggen sommigen, „het Europees Parlement heeft nu nog weinig te vertellen, het moet zich gaan invecchten”. Daarbij wordt dan ook steeds driftig verwezen naar de geschiedenis van andere parlementen die ook klein begonnen zijn. Daarbij wordt dan echter vergeten, dat bijvoorbeeld het Nederlandse parlement in de loop van de tijd macht heeft kunnen veroveren omdat de machtsverhoudingen zich wijzigden, omdat de regering het parlement nodig had. De Raad van Ministers heeft het Europees Parlement niet nodig; de Raad kan zelfstandig werken, kan bijvoorbeeld zelf Europese wetten maken.

Wat moet er dan gebeuren? Nederland uit de EEG? Dat kan niet; Nederland is economisch gezien een Duitse deelstaat. Duitsland kiest voor Europa (in ieder geval voor de EEG) en dus heeft Nederland geen keuze. Maar wij kunnen wel de ontwikkelingen beïnvloeden en in „noodgevallen” nee zeggen. Daar hebben wij geen Europees Parlement voor nodig, maar een nationaal parlement dat voortdurend op het vinkentouw zit en de regering goed in de gaten houdt. Vooral aan dit laatste heeft het de afgelopen tijd gemankeerd. De Europese samenwerking was een zaak voor specialisten en hobbyisten. Het wordt hoog tijd dat daar verandering in komt.

Internationale samenwerking is noodzakelijk, dat wordt door de tegenstanders van deze beperkte west-Europese integratie niet ontkend, maar internationale samenwerking ga je aan met bepaalde doelstellingen en als die doelstellingen in onvoldoende mate worden bereikt, dan moet je andere mogelijkheden niet bij voorbaat uitsluiten.

Het geloof van bijvoorbeeld de Duitse socialisten in de heilzame werking van het marktmechanisme deel ik niet zo. Ik ben van mening dat sturing van de economie door overheidsorganen vermoedelijk in een niet gering aantal gevallen noodzakelijk is, bijvoorbeeld ter bestrijding van de steeds groeiende werkloosheid. Markten kunnen heel goed, maar ook heel slecht functioneren. De EEG beperkt nu al de speelruimte van het nationale economisch beleid; voor verdergaande beperkingen voel ik niet.

Samenvattend heb ik twee bezwaren tegen de EEG: er zit weinig socialisme en er zit weinig democratie in. De verkiezingen van het Europees Parlement brengen zowel het socialisme als de democratie niet dichterbij; een reden voor mij om er niet voor te zijn.

J. Th. Degenkamp
(hoogleraar rechtswetenschap R. U. Groningen)

Puur natuur of pure handel?

Een glimmende auto in een eenzaam, woest landschap. De weg is vrij, er zijn geen tegenliggers. De bestuurder rijdt hard. Het kan ook niet anders. Binnen vijf, tien seconden moet het doel al zijn bereikt. Dan wordt de merknaam getoond met brede uitwaaiierende letters. Wie tegenwoordig nog eens ongerepte natuur wil zien, moet naar de STER-reklame kijken. Naast de mooie meiden, de frisgewassen standaardgezinnnetjes en de onwetende huisvrouw blijken immers natuur en ongeschonden landschap als aandachtstrekker, lekkermaker steeds meer in opmars.

Dat is niets bijzonders. De reclamemakers weten als regel precies wat de mensen mooi vinden. Dat is vaak iets wat je zelden tegenkomt, maar wel voortdurend de aandacht trekt. Bij de voor ieder zichtbare verloederende van het landschap in ons land gedurende de laatste tientallen jaren, bij de steeds voortgaande achteruitgang van de natuur blijkt het weidse, het ongerepte, het natuurlijke grote aantrekkingskracht te bezitten. Inhoudend op de behoefte er op uit te trekken tonen de reclamemakers daarom de aan de man te brengen auto graag in een harmonische, stille, natuurlijke omgeving. En omdat dat laatste in Nederland nog maar moeizaam te vinden is (je verkoopt duidelijk minder auto's door ze midden in de file bij Vianen in full-colour te laten zien) worden auto, bestuurder, filmer of fotograaf naar de Schotse

Hooglanden gestuurd of op een stille binnenweg van landelijk Frankrijk neergezet. Ook in Tunesië is aan de grens van de Sahara altijd wel een aardige lokatie voor een tv-spot of een reclamefoto te vinden.

Een Zaanse koekjesfabrikant

De natuur als koopwaar of meer nog als middel om de koopwaar aan de man te brengen. Het verschijnsel is al ouder dan vandaag of gisteren. De firma Verkade paste het idee al aan het begin van deze eeuw toe. Het was een tijd waarin vakantie voor veel mensen nog een onbereikbaar ideaal was en veel stadsmensen alleen de natuur kenden van zondagse wandelingen aan de rand van de nieuwe buitenwijken. Het was tegelijk de tijd dat de meeste plattelanders nog veel te hard moesten werken om in hun spaarzame vrije tijd ook maar enigszins van het buitenleven te genieten. De aandacht voor de natuur, de oproep die te behouden kwam van de toenmalige elite. De oprichters van bijv. de Nederlandse Vereniging tot

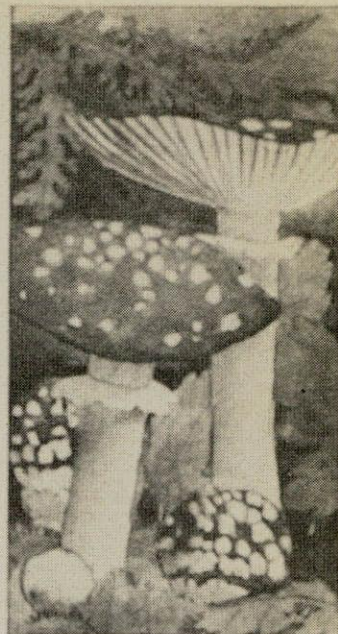
Vliegenzwam en ontbijtkoek, een succesrijke combinatie van natuur-educatie en kommersie (voor- en achterkant Verkade-plaatje uit het begin van deze eeuw)

Bescherming van Vogels (1899) en de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland (1905) vormden een select gezelschap waarin de dubbele namen ruim vertegenwoordigd waren. In die jaren waren de rust op de Veluwe of een ontspannend weekje Valkenburg even begerenswaardig als de stilte van Noord-Schotland of de ochtendzon in Tunesië tegenwoordig. Veluwe en Valkenburg waren er wel, maar bleken voor de meesten onbereikbaar.

Verkade begreep een en ander heel goed en bouwde de natuur en de minder bekende landstroken in ons land in zijn reclame in. De Zaanse koekjes-fabrikant vroeg de toen al bekende onderwijzer Jac. P. Thijssse in 1906 een aantal boeken te schrijven die het natuurgebeuren dichter bij de mensen moest brengen. Aldus geschiedde. Maar er zat wel een commercieel addertje onder het door Thijssse aangedragen gras. Want de in de boeken te plakken afbeeldingen van planten en dieren konden alleen worden bemachtigd als de lieve lezers Verkade-produkten kochten. Want daar zaten ze bij ingesloten. De reclame sloeg echter geweldig aan en na de eerste serie boeken Lente, Zomer, Herfst en Winter zou er nog een hele reeks volgen. De Verkade-albums werden al gauw een begrip. Zij betekenden in het begin van deze eeuw niet alleen een succes voor Verkade zelf, maar leverden ook een belangrijke bijdrage tot het verbreiden van de kennis der natuur en het idee van de natuurbescherming.

Kijkcijfers

Wat in het begin van deze eeuw opging, lijkt nu niet meer haalbaar. Het is duidelijk dat de kommersiële nog

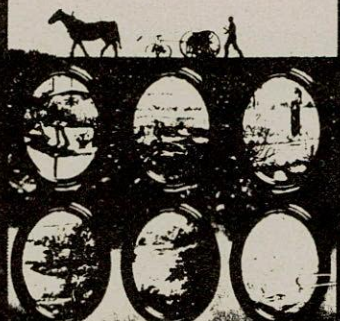

Jan Nijkamp, Ruud Rook,
Henk Slijper, Ko Zweeres

De 12 maanden van het jaar

Dé almanak en wegwijzer voor de natuurliefhebber. Van maand tot maand. Het weer, diersporen, vogeltrek, dier en territorium, zomer- en winterinsekten, worteltaart maken, berm- en strandflora, winterslaap en nog veel meer. Na het grote succes als **Boek van de maand**, nu verkrijgbaar in voordelige paperback uitgave. Honderden illustraties. f 29,50

De 12 Maanden van het jaar

bij de boekhandel

Dragen natuurboeken bij tot de werkelijke bescherming van natuur, milieu en landschap?

Ik ben natuur.

Reklame voor sigaren: inspelen op mooie meiden én natuur tegelijk...

zijn dit soort argumenten waarmee de meeste natuurfilms worden gemaakt én uitgezonden. Dat de natuur en de achteruitgang van de natuur veel, zo niet alles te maken heeft met de mens, met de menselijke samenleving, met uitbuiting van de zwakere door de sterkere, blijft vaak maar zekerheidshalve buiten beschouwing.

van de energievoorziening, de ruimtelijke ordening, de bevolkingspolitiek, de landbouwpolitiek, de verhouding tussen rijk en arm in deze wereld. Dit soort zaken zijn moeilijker te slijten; ze zijn dan ook kommersieel minder interessant.

Informatie zonder angels

Er is nog een ander aspect. De huidige golf van natuurboeken en -films versterkt voortdurend het beeld van die prachtige, interessante, nog nauwelijks ontdekte natuur, waarin de planten en dieren het toch zo aardig met elkaar kunnen redden en waarin de wetenschapper zulke leuke ontdekkingen kan doen. Bij het lezen en kijken moet men wel tot de slotsom komen dat het allemaal nog wel een beetje meevalt met die bedreigingen, waarover de krant vol staat en in het NOS-journaal regelmatig wordt gerept. In de luie stoel vergeet men maar al te gemakkelijk de vervuilde sloot wat verderop, het door vandalisme bedorven stadspark, de ondergang van de laatste walvissen en het door massaal kappen bedreigde oerbos. Een verlamdend effect door informatie waaruit de angels zijn verdwenen.

Een close-up van de bidsprinkhaan is natuurlijk interessant, evenals het paargedrag van de kangeroe. Maar waar het voor de natuur echt om gaat is ons productie- en consumptiepatroon, de vraagstukken op het gebied

Toch ligt er over deze achterliggende oorzaken van natuur- en milieubederf heel wat informatie opgesteld. Bij de Kleine Aarde in Boxtel, bij Natuur en Milieu in 's-Graveland, bij Milieudefensie in Amsterdam, bij de Aktiegroep Strohalm in Utrecht enz. Wie zich het lot van de natuur écht aantrekt kan zich daar beter oriënteren dan met een stukje kaas-uit-het-vuistje naar de zoveelste natuurfilm op Nederland 2 kijken. Ook al kan dat laatste, het moet gezegd, vanzelfsprekend best leuk zijn.

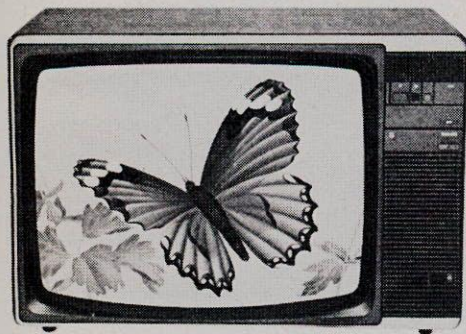
Frits Maas

soldaten: bevelkrijgers

steeds graag inspeelt op de positieve boodschap die de natuur of het natuurlijke in zich draagt. En het maakt dan niet zoveel uit of het om zevenkruiden-shampoo, Bounty, dubbele graanjenever, Agio-sigaren of Zeeuws meisje gaat. Ook de exploitant van een bungalowpark adverteert graag met de natuur, evenals de makelaar die nog wat huizen aan de bosrand moet slijten. Zelfs overheden laten zich niet onbetuigd. Gemeentebestuurders willen er bedrijven mee aantrekken (er is nog ruimte in...) óf bewoners (... heeft u met al dat groen heel wat te bieden).

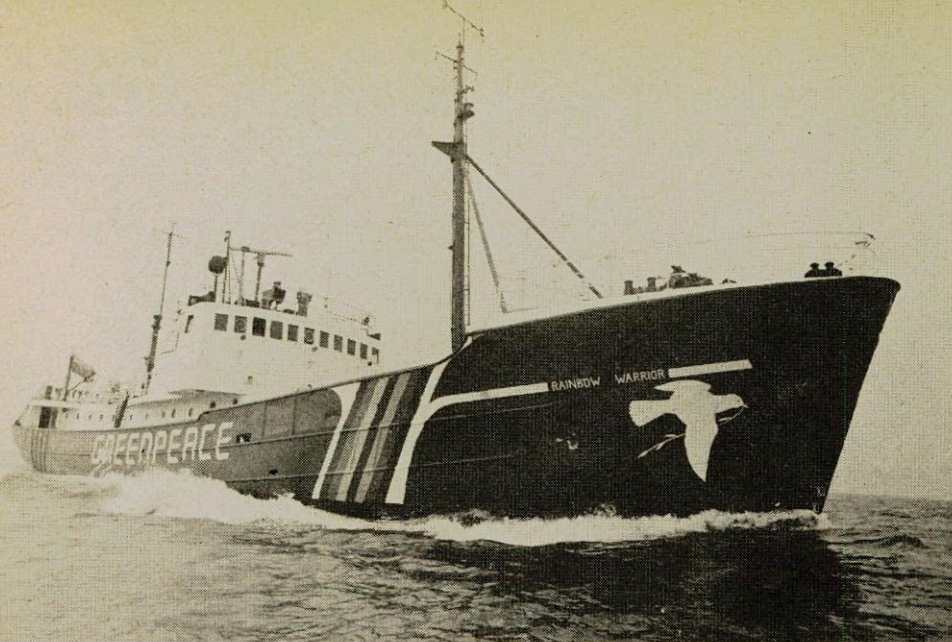
Maar toch is de zaak wat aan het veranderen. Over de natuurvriendelijkheid van veel produkten en hun makers wordt allerwege uiterst cynisch gedacht. Bovendien is het nieuwe er al weer een beetje af. De golf van enthousiasme voor het behoud van natuur en milieu lijkt wat over zijn hoogtepunt heen. Er is bijna geen haring meer, jawel, de olie vormt een voortdurend probleem, jawel, maar van de algemene kommer en kwel die ons sinds 1972 door de Club van Rome is voorspeld merkt eigenlijk niemand zoveel. Althans niet in ons rijke landje. En bovendien: er is toch nog voldoende natuur? De boekhandels puilen uit van de natuurboeken en op de televisie worden we overstroomd door de prachtigste natuurfilms.

Het is vreemd genoeg die laatste overmaat die de meer professionele natuurbeschermers zorgen baart. Want helpt die stroom van boeken en films wel iets aan de houding van ons allemaal ten opzichte van de natuur? Menigeen in de wereld van de natuur- en milieubescherming is op dit punt gaan twijfelen. Men vermoedt dat al die boeken, al die films eerder een sussend, een verlamdend dan een aktiverend effect hebben.

Reklame voor kleuren-tv's: inhaken op natuurfilms

Het is bijv. niet moeilijk te bedenken op basis waarvan de meeste natuurfilms in het televisie-programmapakket worden opgenomen: a. voor de klantenbinding, voor de kijkcijfers is het goed dat de mensen niet al te veel ellende wordt voorgeschoteld; b. natuur heeft voor de meeste mensen eerder een element van ontspanning dan van inspanning in zich; c. een beetje wetenschap vinden velen best interessant en de natuur heeft op dit punt juist veel te bieden. Het

GREENPEACE: aktie voor oceanen!

Sinds vorig jaar heeft de milieugroep Greenpeace haar activiteiten uitgebreid tot Europa en de Atlantische Oceaan. Ook dit jaar zullen weer akties worden gevoerd tegen het dumpen van radioactief afval in de oceanen en het doden van de laatste, grote zeezoogdieren.

In 1978 werd met steun van het Wereld Natuurfonds een trawler aangekocht die werd opgeknapt en omgedoopt in „Rainbow Warrior”. Deze naam is afkomstig uit een indiaanse mythe waarin wordt verhaald over regenboogkrijgers die uit de hemel zullen neerdalen om het onrecht dat de natuur wordt aangedaan te bestrijden.

Walvis in gevaar

Al zo'n zes jaar lang proberen milieugroepen een 10-jarig vangstverbod af te dwingen, om met uitroeiing bedreigde walvissoorten de kans te geven zich te herstellen. De Internationale Walvisvaart Commissie (IWC) – het kollege dat vangstaantallen bepaalt en regels voor de jacht samenstelt – heeft herhaaldelijk geweigerd een dergelijk voorlopig vangstverbod in te voeren.

In 1975 besloot Greenpeace dat aktie voeren noodzakelijk was en vanaf dat jaar gaan Greenpeace-schepen de oceanen op om walvisvaarders op te zoeken. Vervolgens worden snelle rubberboten uitgezet waarin vrijwilligers plaats nemen die hun bootjes

tussen de walvissen en harpoeniers manoeuvreren om zo een menselijk schild te vormen en de jagers het schieten te beletten. Behalve direkte akties tegen de walsvisvaart door IJsland, Spanje, Rusland en Japan zal Greenpeace dit jaar in Nederland een grote handtekeningenaktie gaan voeren om het voorstel voor een 10-jarig vangstverbod door de Nederlandse afgevaardigde bij de IWC op de agenda te laten plaatsen.

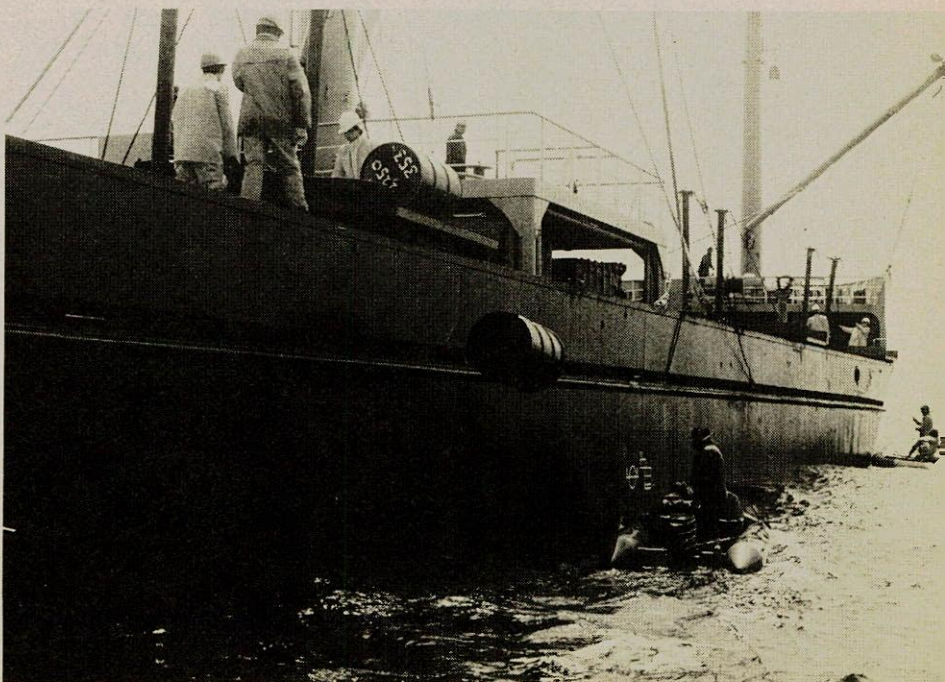
Kernenergie?

Als protest tegen het dumpen van radioactief afval in de Atlantische Oceaan door het engelse schip de

„GEM”, voer de bemanning van de Rainbow Warrior met rubberboten onder het losplatform. Een van de 5000 vaten raakte en beschadigde een rubberboot waardoor internationale opschudding werd veroorzaakt. Greenpeace meent dat opslag en transport van radioactief materiaal een wezenlijk onderdeel moet worden van de discussie rond kernenergie. Het is een levensgevaarlijke en hypokriete houding van de autoriteiten om te menen, dat het dumpen van afval verpakt in vaten, die misschien 30 jaar garantie bieden tegen lekkage, een veilige oplossing is om van dergelijke stoffen af te zijn.

Red de zeehond

Ieder jaar worden door Canada en Noorwegen zo'n 200.000 vooral jonge zeehonden gedood. Voorstanders van de jacht beweren dat de zeehonden verantwoordelijk zijn voor de achteruitgang in de visstand en ook argumenten als werkgelegenheid en traditie worden aangevoerd om deze slachtpartij te rechtvaardigen.

Greenpeace-vrijwilligers trachten in rubberboten het dumpen van vaten met radioactief afval tegen te houden.

lezers schrijven

Voor de laatste maal drukken wij hieronder nog twee van de reacties af, die binnenkwamen op het extra EGO-nummer (1978, nr. 13), dat in januari uitkwam en dat handelde over de uren geestelijke verzorging. We zijn trouwens blij te kunnen vermelden, dat inmiddels dit aantal g.v.-uren voor parate troepen zowel als opleidingen volledig gehandhaafd zal blijven. En dat we van het extra nummer bijna geen exemplaar meer over hebben!

Overigens blijven reacties van lezers op EGO-artikelen natuurlijk van harte welkom, dus schrijf ons ook eens!

Oosterwolde, 3 maart 1979.

Geachte redactie,

Het blijft voor humanisten altijd knokken voor een stuk gelijkberechtiging. Het is al weer een aantal jaren geleden dat de dienst humanistische raadslieden een beetje werd uitgebreid. Dreigen de g.v.-uren nu weer aangetast te worden? Humanisten hebben het moeilijk gehad om hun bestaansrecht in het leger veilig te stellen. Ik herinner me dat menigmaal de grijze g.v.-kaarten, waar geen nadere aanduiding opstond, klakkeloos bezorgd moesten worden bij de administrateur van de dominee en aalmoezenier. Ik vond het al een hele overwinning, dat ik die kaarten in de kasten van de 43 AFDVA kon houden. Anderzijds vond ik het jammer dat veel dienstplichtigen, die gebruik maakten van de diensten van de humanistische raadsman en de g.v.-uren, niet de moeite namen zich even op te geven.

Aan de g.v.-uren heb ik plezierige herinneringen: zinnige discussies, informatief dokumentatiemateriaal (EGO, jaarboekjes, stencils) en een goeie sfeer. Tijdens g.v. werd je even weer mens, kon je weer jezelf zijn. Je werd gedwongen om na te denken. Je kon vrijelijk je mening geven. De g.v.-uren hadden meer invloed op jouw nadenken over je eigen houding t.a.v. oorlog-vrede, geweld, agressie, terreur etc. dan de voorlichtingsfilms van defenise. Het beroepskader probeerde altijd het werkelijk doel van het leger onder te belichten. Je werd buiten de g.v.-uren op de kazerne niet gekonfronteerd met de ernst van het leger. Het legerleven vervreemdt je ook van normaal menselijk functioneren. Het ontnemt je alle eigen verantwoordelijkheden. Je wordt er geleefd. Geestelijke verzorging geeft gelegenheid om je samen met mede-dienstplichtigen te vormen. De diverse meningen, de pro's en kontra's kun je naast elkaar zetten. Je leert je eigen mening te formuleren en te toetsen aan die van anderen. Er wordt naar je geluisterd en je wordt serieus genomen. De g.v.-uren dragen er daadwerkelijk toe bij dat je je bewust wordt van allerlei problemen om je heen in de wereld. Het gaat daarbij niet om het opdringen van een „humanistisch standpunt“, maar om na het afwegen van alles wat je gehoord hebt zelf bewust een keuze te maken of je eigen mening enigszins te relativiseren. Of anders gezegd: leren jezelf open te stellen voor anderen en andere meningen. Ook de bijeenkomsten op het Coornhert-huis droegen daartoe bij. Heel vaak gingen g.v.-uren niet door. Eens per 14 dagen was te weinig. Ik zou willen pleiten voor 1 middag per week g.v. en in je diensttijd drie keer naar een vormingscentrum. En om dat uit te voeren ook minstens twee keer zoveel raadslieden.

Voor mezelf hebben de g.v.-uren grote gevolgen gehad: na m'n diensttijd een duidelijke keuze voor het humanisme als le-

venshouding en levensbeschouwing en een actief lidmaatschap van het Humanistisch Verbond. Dat zal niet bij iedereen het geval zijn, maar daarom blijft het voor iedere buitenkerkelijke en iedere humanist van groot belang dat hij in zijn diensttijd actief partij kiest voor de humanistische g.v. Laat dat blijken door:

- je in te laten schrijven;
- anderen in dienst erop te wijzen dat hum. g.v. er ook voor hen is;
- actief mee te doen met g.v.-uren. Ondertussen in de gaten houden dat je dat aantal g.v.-uren waar je recht op hebt ook krijgt bij jouw onderdeel;
- zoveel mogelijk gebruik te maken van de vormingsbijeenkomsten op het Coornhert-huis (Overigens alle raadslieden zijn ook niet even actief dat aan te moedigen, dus raadslieden ook aan de slag).

Ook denk ik dat het van belang is dat binnen de g.v.-uren meer gepraat kan worden over het hoe, wat, waarom van een levensbeschouwing en dat duidelijk wordt wat humanisme is. Maar boven-al moet humanistische g.v. kunnen blijven zorgen voor een goed stuk vorming en ontplooiing van de dienstplichtigen, die daar prijs op stellen. Ik hoop dat de overheid die vrijheid van en kans op vorming binnen het leger niet verder zal aantasten, maar eerder meer ruimte zal geven, omdat ik de humanistische geestelijke verzorging als bijzonder nuttig en onmisbaar heb ervaren.

Pieter Jonker

Den Haag, 20 maart 1979.

Beste redactie van EGO,

Wat misschien wel het meest belangrijke voor me in de - humanistische - gv-uren was, was dat er daar een mogelijkheid was om jezelf in een wat grotere groep te uiten. Ik was niet bang dat de humanistische gv-er op de één of andere wijze tersluikse contacten met de legerleiding had, die als het er op aan zou komen belangrijker zouden zijn dan zijn contacten met mij of de groep waarvan ik deel uit maakte. Van andere geestelijke verzorgers op de kazerne zou ik dat van de meeste niet durven zeggen.

Bijzonder gewaardeerd heb ik het ter sprake komen van het onderwerp „kernwapens“ op de gv-uren. De film „Wargame“, die de gevolgen van een kernwapenaanval laat zien op burgers, ligt me nog vers in het geheugen. Mijn vriend Herman was nog meer onder de indruk dan ik, hij had net een dochter gekregen... Iedere aantasting van gv-uren, waarop dergelijke wezenlijke vragen naar voren kunnen komen, zou een grof onrecht zijn tegenover de betrokken soldaten en tegenover de mensheid, die uiteindelijk het slachtoffer kan worden van soldaten, die daarover niet meer hebben kunnen nadenken.

Jan v. d. Sluis

g.v.: heilgymnastiek

Greenpeace
Postbus 11026,
giro 3955530
AMSTERDAM

Ontwapening?

Neem het met een korrel SALT!

Door de invoering van het kernwapen is na de tweede wereldoorlog het vernietigingsvermogen van de grote mogendheden geweldig toegenomen. De Sowjet Unie en de Verenigde Staten beschikken nu over enorme hoeveelheden kernwapens en de middelen om ze naar het grondgebied van de tegenstander te vervoeren. Deze zogenaamde overbrengingsmiddelen kunnen zowel raketten zijn, die vanaf land of vanaf onderzeeboten afgevuurd kunnen worden, als vliegtuigen, maar ook bijvoorbeeld houwitzers. Deze uitbreiding van het kernwapenarsenaal heeft de veiligheid in de wereld er niet groter op gemaakt, ook al beweren de strategen, dat we het kernwapen nodig hebben om de ander af te schrikken een oorlog te ontkenen. Zo zou een oorlog juist voorkomen kunnen worden. Tot nu toe lijkt het alsof deze theorie klopt, maar wie kan gegaranderen, dat het de volgende dertig jaar ook zo zal gaan. Het is dus erg belangrijk een halt toe te roepen aan de toenemende bewapening. In plaats van een fundamentele oplossing van het wapenprobleem door ontwapening hebben de grote mogendheden gekozen voor wapenbeheersing. Door middel van wapenbeheersing wil men proberen het risico van een kernoorlog te verminderen en het bewapeningsproces te controleren.

Start van de SALT

De belangrijkste besprekingen op het gebied van de wapenbeheersing zijn de SALT (Strategic Arms Limitation Talks) tussen de VS en de SU over een beperking van de strategische wapens van beide landen. Wat nu precies strategische wapens zijn, is niet helemaal duidelijk. De VS en de SU maken daar dan ook konstant ruzie over. Het is immers prettig als een wapen van jezelf niet strategisch wordt genoemd, maar een bepaald wapen van de tegenstander wel. Dan hoef je over je eigen wapen niet te praten. Kernwapens, die bedoeld zijn voor een konflikt tussen de VS en de SU en tevens lange afstandbommenwerper, interkontinentale raket of onderzeeboot met kernraketten zijn, zijn in ieder geval strategische kernwapens. De taktische kernwapens zouden dan bedoeld zijn voor een lokaal, d.w.z. tot Europa beperkt, konflikt. Daarmee zijn deze wapens echter niet minder vernietigend geworden.

De SALT begon in 1969 en handelde over een tweetal zaken: 1 – het ABM-systeem. Dit is een systeem van anti-raket-raketten, die bij een aanval de kernraketten van de tegenstander moeten onderscheppen en vernietigen. Dit systeem was volgens de plannenmakers vooral bedoeld om stedelijke en industriële centra en om de lanceerinrichtingen voor de eigen kernraketten te beschermen. 2 – de strategische overbrengingsmiddelen. In de eerste SALT-ronde werd niet gepraat over de lange afstandsbommenwerpers, maar alleen over de aantallen ICBM's (interkontinentale raketten, die vanaf het vasteland gelanceerd worden) en SLBM's strategische raketten, die

vanaf onderzeeboten afgevuurd worden).

Twee akkoorden

Na, zoals dat heet, langdurige en moeizame onderhandelingen werd in 1972 een tweetal akkoorden bereikt. In de eerste overeenkomst legden beide kernwapenmogendheden vast niet meer dan twee ABM-systemen te bouwen. Eén ervan mocht de hoofdstad beschermen en de ander een lanceerinrichting voor ICBM's. Zo'n ABM-systeem zou uit niet meer dan 100 raketten mogen bestaan. In 1974 werd tussen de VS en de SU een aanvullende overeenkomst gesloten:

men mocht elk nog slechts één ABM-systeem bouwen.

Bij de SALT-overeenkomst van 1972 werd tevens een plafond gesteld aan het aantal strategische raketten, waarover de VS en de SU zouden mogen beschikken. Voor de VS werd het plafond gesteld op totaal 1710 en voor de SU op 2358 strategische raketten. Zowel de VS als de SU kregen de keuzemogelijkheid de verhouding tussen aantallen ICBM's en aantallen SLBM's te wijzigen. Het werd toegestaan het aantal raketten op onderzeeboten te verhogen, als men gelijktijdig een aantal zeer zware raketten zou demonteren:

VS:	ICBM	1054	of	1000
	SLBM	656		710
SU:	ICBM	1618	of	1408
	SLBM	740		950

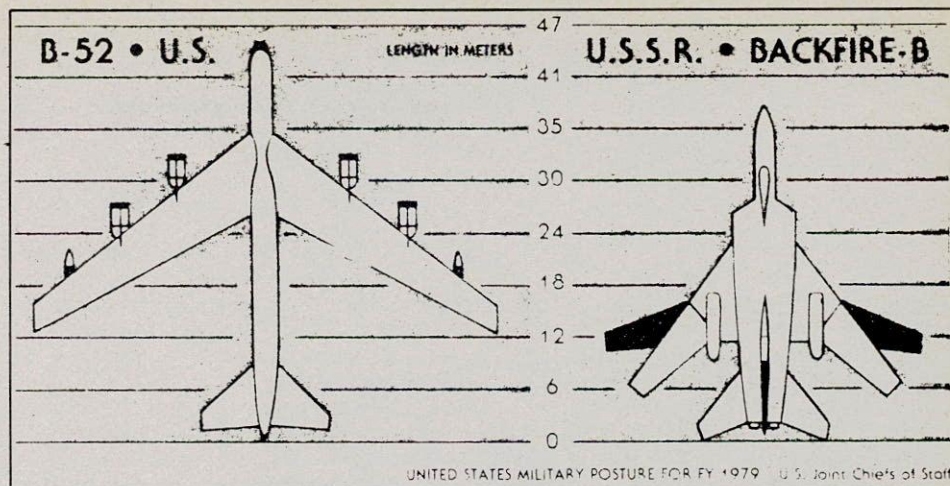
De SU mocht volgens het verdrag over meer raketten beschikken vanwege haar technologische achterstand op de VS.

Dit zogenaamd Interim Akkoord over het aantal strategische raketten werd in oktober 1974 nader aangevuld met het akkoord van Wladiwostok. Voor het eerst werden nu ook de strategische bommenwerpers in het overleg betrokken. Er werd een nieuw plafond vastgesteld: in totaal zouden zowel de SU als de VS over 2400 interkontinentale raketten, onderzeebootraketten en strategische bommenwerpers mogen beschikken. Ford en Brezhnev kwamen tevens overeen, dat 1320 raketten geMIRVed zouden mogen worden. Wanneer een raket geMIRVed is, kan hij meerdere kernkoppen naar verschillende doelen overbrengen.

Vastgestelde plafonds en bestaande wapenarsenalen

We moeten zeggen, dat het op het eerste gezicht allemaal zeer positief lijkt, wat er is afgesproken. Het lijkt

allemaal nog positiever wanneer de politici om het hardst roepen, dat de SALT-overeenkomst een echte ontwapeningsovereenkomst is en dat het een belangrijke stap is op weg naar verdere ontwapening.

Maar heeft de SALT nu werkelijk zo'n grote bijdrage aan de ontwapening geleverd? Is er trouwens wel sprake van zelfs maar een kleine bijdrage? Voor de VS geldt, dat zij bij de totstandkoming van het SALT-verdrag reeds hun maximum toegestane aantal raketten hadden bereikt. In 1972 beschikten de VS namelijk over 1054 ICBM's en 656 SLBM's. De SU mocht volgens het akkoord 2358 strategische raketten hebben, maar bezat er op het moment van het afsluiten van het SALT-akkoord 2027. Van ontwapening is derhalve geen sprake: de VS hoeven hun aantal raketten niet te verminderen en de SU mag er zelfs nog een goede driehonderd bijbouwen. Hetzelfde geldt voor de overeenkomst van Wladiwostok:

	VS	SU
aantal overbrengingsmiddelen in 1974	2147	2435
aantal toegestane overbrengingsmiddelen	2400	2400

De VS blijken het nieuwe plafond nog lang niet bereikt te hebben. De SU zit er iets boven en zou dus afstand dienen te doen van een aantal overbrengingsmiddelen. Het meest voor de hand liggend is de demontage van een aantal verouderde raketten.

De technologische „voortuitgang”

Wie de SALT toch positief wil beoordelen, kan altijd nog zeggen: er zijn in ieder geval grenzen gesteld aan de strategische bewapening. Inderdaad, maar dan toch alleen aan het aantal strategische raketten en bommenwerpers. Het is echter niet verboden deze overbrengingsmiddelen te vervangen door meer moderne of ze te verbeteren. Dat is zelfs met zoveel woorden toegestaan in het SALT-akkoord. Daarmee werden een aantal belangrijke technologische ontwikkelingen, die met name in de VS reeds aan de gang waren, niet alleen niet verhinderd, maar zelfs bevorderd. Het is helemaal niet erg als je niet meer raketten in dienst mag stellen, als je maar meer kernkoppen op een raket mag zetten (het MIRVen van een raket). De beperking van het aantal gemiddelde raket-

ten mag ook niet als een grote stap op weg naar ontwapening voorgesteld worden: in plaats van drie zet je nu tien of meer kernkoppen op een raket. Het geheel wordt nog absurder wanneer je weet, dat twee van de nieuw te ontwikkelen Trident onderzeeboten met elk 24 raketten, die elk weer 17 koppen kunnen vervoeren, alle russische steden met meer dan 100.000 inwoners kunnen vernietigen. Het MIRVen van raketten is niet het enige, waardoor men zich wel een aantal beperkingen kan opleggen wat betreft de aantallen. In de onderzoekscentra wordt voortdurend gewerkt aan het verbeteren van de wendbaarheid, de snelheid en de draagwijdte, de doelgerichtheid, de betrouwbaarheid en het doordringingsvermogen van de kernkoppen. Het eerst SALT-akkoord kon zelfs pas door het amerikaans kongres komen, toen het budget voor onderzoek en ontwikkeling door de president verhoogd was. Uit niets blijkt dus, dat er sprake is van ontwapening; het tegendeel is eerder het geval. Het vernietigingsvermogen van de bestaande kernmacht wordt alleen maar vergroot.

SALT 2

Het in 1972 afgesloten SALT-akkoord is onder zware druk komen te staan door de invoering en ontwikkeling van nieuwe wapens. De SU ontwikkelde bijvoorbeeld de SS-20 raket; dit is een mobiele raket, bestemd voor doelen in west Europa. Tevens begon de SU met het in dienst stellen van de Backfire bommenwerper. De SU beschouwt deze bommenwerper als een tactisch wapen, de VS daarentegen als een strategisch wapen, bedoeld om de VS te bombarderen. De VS werken aan de kruisraket, die zijn doel met grote nauwkeurigheid kan treffen, aan de nieuwe mobiele MX-raket en de Trident onderzeeboot.

Tijdens de huidige tweede SALT-ronde bestaan er tussen de VS en SU opnieuw tegenstellingen over welke wapensystemen gepraat dient te worden. De VS willen de SS-20 en de Backfire in het overleg betrekken, maar SU niet. Daarentegen meent de SU in tegenstelling tot de VS, dat de kruisraket onder de overeenkomst

van Wladiwostok valt.

Tot nu toe schijnt er overeenstemming bereikt te zijn over een beperking van het totale aantal strategische wapens tot onder het plafond van Wladiwostok. De SU zou dan ongeveer 250 raketten dienen te demonteren. Ondertekend is er echter nog niets, ondanks de herhaalde aankondigingen in de pers.

We moeten echter opnieuw vaststellen, dat er ook in het geval van SALT 2 geen sprake is van echte ontwapening. Opnieuw blijven de wapenbeheersingsmaatregelen achter de technologische ontwikkelingen aansukkelken. SALT 2 zal niet voorkómen, dat het onderzoek in de laboratoria naar nieuwe wapensystemen verder gaat. Het legt geen beperking op aan de verbetering van bestaande wapensystemen. De Amerikaan Warnke, die als onderhandelaar nauw bij de SALT betrokken is geweest, erkent dat SALT 2 de VS vrij laat gewoon door te gaan met het moderniseren van hun bommenwerpervloot, die met kruisraketten zal worden uitgerust. De ontwikkeling van de Trident onderzeeboot en de nieuwe mobiele MX-raket zal eveneens doorgang kunnen vinden. Om SALT 2 door het amerikaanse kongres te loodsen spant de Amerikaanse regering zich in voor de Trident en de MX en werd het budget voor burgerbescherming met 48% verhoogd. Zo wordt „ontwapening” met bewapening gekocht!

Herman Fontein
(Studiecentrum voor Vredesvraagstukken, Nijmegen)

vrede: ander woord
voor tijd rekken

Libanon en onze wetten

Je zou als eenvoudig jurist en burger toch altijd gedacht hebben dat de dienstplicht niet zomaar een huurlin-genstatus met zich mee zou brengen, maar integendeel, juist ook grondwettelijk, *uitsluitend* zou samenhan-gen met de algemene verplichtingen mee te werken aan de *verdediging* van het Rijk!

Sinds „Libanon” lijkt het erop dat de verplichtingen die voortvloeien uit de dienstplichtwet, niet alleen te maken hebben met de verdediging van het

Rijk, maar ook te maken kunnen hebben met politie- en/of oorlogsta-ken elders in de wereld en dit naar inzicht van de toevallig zittende rege-ring. (Vandaag Libanon, morgen Ca-nada, overmorgen Chili?).

Dat lijkt toch te gek, zou je zeggen. Wel, dat is het ook.

De grondwettelijke bescherming, zo als uitgewerkt in de dienstplichtwet (inklusief art. 33!) verbiedt m.i. de *onvrijwillige* uitzending van dienst-plichtigen naar Libanon. Iets anders kan ik er althans, al lezend en herle-zend, niet uithalen.

Nu meent de Kamer er iets op ge-vonden te hebben (teneinde het ge-weten inzake de fundamentele grondrechten te sussen?). Men vraagt de Regering: stuur nu zoveel moge-lijk vrijwilligers. Vanzelfsprekend heeft de Regering hierop ja gezegd. Zo'n toezegging doet immers geen pijn!

Wat nu als er in Libanon gedood, verwond en geleden moet gaan wor-den? Geen nood, ook de aflossers

zullen bestaan uit zoveel mogelijk vrijwilligers.

Hoe zit het nu verder met die grond-rechten, zoals verwerkt in de Grond-wet? „Grondrechten” – aldus bij-voorbeeld de Staatscommissie in 1969 – „vervullen zowel vroeger als thans dezelfde functie: zij bescher-men de mens in zijn elementaire rechtsgoederen tegen *ongerechtvaar-digd* overheidsingrijpen” (curs. RB). O ja, wat was de definitie van een rechtsstaat ook alweer?

Antwoord: Een rechtsstaat is een staat waarin het gezag van de over-heid zijn grenzen vindt in het recht. Dit in tegenstelling tot de machts-staat, waarin de overheid over een vrijwel onbeperkte macht jegens haar onderdanen beschikt.

Ik wil hier toegeven, dat het in de laatste zinnen omschrevene sinds „Libanon” blijkbaar geen absolute tegenstelling meer is.

Thans wordt meermalen tegenge-worpen dat onze Grondwet te ou-

Polemoloog in Coornherthuis

Onlangs bezocht een groep van de SRO Intendance Bussum het Coorn-herthuis. Deze groep had zelf voor een gastspreker gezorgd. Het was de polemoloog Ben Oostenbrink van de Vrije Universiteit Amsterdam.

Oostenbrink gaf in twee uur tijd een boeiend verhaal weg waarin hij aan-gaf hoe de bewapeningswedloop van 1945 tot nu verlopen was. Vervolgens gaf hij de oorzaken van deze wedloop aan. De sterkteverhoudingen van Navo en Warschau-pact en de ontwa-peningsbesprekingen kregen veel aandacht in zijn betoog. Oosten-brinks konklusie was dat een oorlog steeds denkbaarder wordt. Er waren uiteraard van de a.s. reserve officie-ren veel vragen, vooral wilde men weten wat eigenlijk de polemologen zien als hun taak in het geheel. Oos-tenbrink noemde daarbij o.a. het ontmaskeren van de bewapenings-processen: veel polemologen zijn niet alleen bezig wetenschappelijk vast te stellen welke de feiten zijn, maar houden zich bezig met „action-re-search” (onderzoek gericht op actie). Zij trachten met hun onderzoek de publieke opinie te mobiliseren om op deze wijze veranderingsprocessen tot stand te brengen. Veel van wat Oos-tenbrink vertelde was nieuw voor de deelnemers en dit leverde veel stof voor discussie en bezinning.

Het uitnodigen van deze polemoloog bleek een waardevol initiatief van de groep.

Joost de Vries
(vormingsleider)

*Polemoloog of niet,
kom ook eens langs!*

derwets is en nodig 'gemoderniseerd' moet worden: zodat ook „Libanon” ingepast kan worden? Ik vrees dat dit met de zittende Kamer wel zal lukken, tenzij er mensen wakker worden, die alsnog een nadere studie maken van bijvoorbeeld het eindrapport van de Staatskommissie (1971), dat een gedeeltelijk nieuw grondwetsartikel voorstelt:

1. Het verdedigingsbeleid wordt gevoerd door de Regering.
2. Alle Nederlanders daartoe in staat, zijn volgens regels bij de wet te stellen (dienstplichtwet bijv.) verplicht mede te werken aan de verdediging van het Rijk en de nakoming van zijn internationale verplichtingen ter zake.

Dit kunnen we niet aan de volksvertegenwoordiging alléén overlaten. Wie wordt er mee wakker?

Raadsman Mr Ronald Battes

REISER LEVE DE VROUWEN!

strips in dit nederlandstalige album. Soms zijn zijn strips vanaf het begin hartstikke duidelijk, andere keren lijken ze aanvankelijk inderdaad dom maar haalt hij in de laatste prenten kwaadaardig uit. Zoals de titel al aangeeft draait het in dit album om de vrouwen. Reiser laat zien hoe vrouwen hun plaats, in relaties en in de samenleving, beleven. Hoewel Reiser de mannen er ongenadig van langs geeft en de prijs van het album aan de hoge kant is, is het toch 'verplicht' lees- en kijkvoer voor met name mannen.

Reiser: Leve de vrouwen.
Uitgeverij Lotus, prijs f 19,50,

Wim Hey

TEHUIS VOOR MISHANDELDE VROUWEN

vaste prik

er zijn er die EGO ophemelen
oorlog: zaak van grof geschut
vrede: blokkenspel
Libanon: vingeroefening
soldaat: het dienstbaar goud van de natie
officier: boven jan zijn
hoofdofficier: staat van belegen
staven: waar maken
marechaussee: knipperlicht
mess menu: biefstuk van de haas
EGO: hels karwei
midden oosten: ook zij volgden de loop van de sterren
kazerne: luchtkasteel
kommandobunker: kaartenhuis
dien - diender - dienst
oefenen: leren door herhaling
soldaten geven een leger body
VN-missie: met lood in de schoenen over de grens
g.v.: praatjes in plaats van gaatjes
EGO: op maat gesneden

Het kan bijna niet op. Zo zie je maandenlang niets bijzonders verschijnen, dan ineens vallen ze als rijpe vruchten van de bomen: de maatschappij-kritische strips.

In het maart-nummer van EGO werd reeds de aandacht gevestigd op nieuwe strip-albums van Claire Bretecher en Jaap Vegter. Nu kan daar een nieuw album van Reiser aan worden toegevoegd: met als titel „Leve de vrouwen” komt de belgische uitgever 'Lotus' met een schitterende verzameling tekeningen en strips van deze franse tekenaar. Voor Nederland is deze Reiser een nagenoeg onbekend politiek tekenaar. In Frankrijk echter een grote naam, één uit het rijtje Gébé, Wolinski, Cavanna, Cabu en Willem (de Nederlander die al jaren in Frankrijk werkt). Al jaren werkt Reiser mee aan bladen als Charlie Hebdo en Hara-Kiri (de politiek-satirische bladen van Frankrijk) en verschenen diverse albums van hem in de „Série bête et méchante” (dom en kwaadaardig). „Dom” en kwaadaardig zijn ook zijn

Koot en Bie bij Humanistisch verbond....!!

„Het Verbond bij het Verbond” is het motto van een optreden van Koot en Bie bij het Humanistisch Verbond op zaterdagavond 26 mei.

Het HV houdt haar tweejaarlijks kongres op 26 en 27 mei in Gooiland in Hilversum. Hoofdmoot van de kongresagenda wordt een beleidsnota over „ledental en buitenkerkelijkheid”. Het gaat daarbij vooral om de ontwikkelingsmogelijkheden van het HV in de komende 10 jaren en het door veel overheden (nog) gehanteerde getalskriterium ten aanzien van konfessionaliteit en buitenkerkelijkheid.

Voor het avondprogramma zijn de leiders van het Simplistisch Verbond door het Humanistisch Verbond gevraagd, omdat zij simpelweg al heel wat maatschappelijke misstanden aan de kaak stelden, die het HV in officiële brieven, in gesprekken en op andere nivo's óók signaleerde.

'Mijn vriend' en 'Andy'

Gerennommeerd regisseur verliest van beginnening

Onlangs gingen in ons land twee films van nederlandse makelij in première, die als hemel en aarde van elkaar verschillen. „Andy, bloed en blond haar” van Frank Wiering, met in de hoofdrollen onbekende mensen als Andy Vrielink en Jonna Koster, en „Mijn vriend” van Fons Rademakers, met kopstukken als Peter Faber en André van den Heuvel voor de toonaangevende personages.

De eerste film schijnbaar onopgemerkt, weinig poeha eromheen, een persvoorstelling in The Movies, waar producent Matthijs van Heyningen dan wel indrukwekkend aanwezig was, en Herman Brood en de abnormale groep „Normaal” (die beide muziek bij de film maken) enige kleur gaven aan het gebeuren, maar beslist geen opgeklopte happening. Daar doen ze bij The Movies gewoon niet aan. 't Is een beetje een sfeer van: graag of niet, als je een film wilt zien. Ze hebben het gewoon niet nodig, want ze brengen altijd wat goeds, althans gedurfd, en daar doe je moeite voor als kijker, niet als bioskoopekspluitant. Geheel anders werd „Mijn vriend” ingeluid: grote advertenties, een (redelijk bescheiden) persvoorstelling in Tuschinski de sfeer van „komt dat zien, dat mag geen mens missen.” Regisseur van „Andy, bloed en blond haar” is Frank Wiering, tot mijn schande nog nooit van gehoord. Van „Mijn vriend” is dat Fons Rademakers, natuurlijk van gehoord, wie

Andy Vrielink en Jonna Koster als Andy en Ella, het stuurloze stel uit „Andy, bloed en blond haar”.

niet; een aardige man, met al heel wat films, goede en minder goede, op zijn naam.

„Andy” vertelt het hedendaags verhaal van een jongen uit Hengelo (gespeeld door Andy Vrielink), die zich zo kapotverveelt in de provincie, dat hij het maar eens in de grote stad gaat proberen. Natuurlijk koopt hij

geen treinkaartje en als hij even later als de conducteur weg is, van het toilet komt, gaat hij eerste klas zitten, waar niet mag worden gerookt, en steekt een sigaret op. De medepassagier, die hem op het verbod attent maakt, krijgt zo'n ongehoord brutale bek, dat je opeens beseft, met wat voor soort jongen je te doen hebt: een provinciale Hell's Angel. De man moet, als hij Andy aangegeven heeft bij de conducteur, en later uit de trein is gestapt en op straat loopt, zijn gedrag bekopen met een feilloze houw van het bijltje, dat Andy blijkt te bezitten en te kunnen hanteren ook. Hij snelt weg in de nacht, eerste kennismaking met de grote stad. De volgende dag probeert hij in het Vondelpark mensen wat geld af te bedelen. Een homo, die daar duidelijk niet van gediend is, wordt afschuwelijk in elkaar geslagen en in de bosjes verstopt. Fotomodel Ella (Jonna Koster), aan alle kanten vastgelopen, mooi maar nutteloos, en zich ook stierlijk vervelend, is toevallig getuige van dit gebeuren. Ze klampt Andy aan, als een soort veranderingetje, en neemt hem mee in haar misselijk makend mode-wereldje. Op een feest maakt een gast weer kennis met het bijltje van Andy, maar daarna heeft hij het wel gezien. „Deze stad is dood- en doodziek” konkludeert hij samenvattend, en hij steelt, samen met Ella, die toch niets anders te doen heeft en denkt van Andy een soort slaafje te kunnen maken, een auto waarmee ze terugrijden naar Hengelo. Sex met Ella wijst Andy volledig af, hij slaapt nog liever op de grond. De jonge Beate, met wie hij wel een nachtje gaat toeren, krijgt zinnen te horen als: „je wordt hier toch doodgeboren, er gebeurt nooit wat” en „wijven, ik heb

André van den Heuvel (rechts) als rechter Jespers en Peter Faber als Jules De Praeter, tijdens de slotzitting van het proces in „Mijn vriend”.

er al mijn vrienden aan kapot zien gaan, ze hadden een gezin voor ze 't wisten'.

Andy en Ella zijn duidelijk producten van deze tijd, normloos, agressief, stuurloos. Aan het eind wordt Andy toch gepakt, en gearresteerd. Zijn moeder vindt dat haar kind maar niet genieten zo lang hij kan, zijn vader vindt eigenlijk heel wat anders, maar daar trekt Andy zich niets van aan. Hij eindigt met zinloze bravoure op het bureau, een „lost case” op zijn zeventiende. Ella gaat terug naar de stad, waar ze, door het gedrag van Andy, ook onmogelijk is geworden, en zich dus ook verder als mislukt kan beschouwen.

„Mijn vriend” is veel grootser opgezet. Het verhaal is gebaseerd op het opzienbarende belgische proces tegen rechter Jaspers, die ervan werd verdacht zijn vrouw te hebben vermoord. Leidende figuur in deze geschiedenis bleek een snelle prater, ene De Cramer, die een groot aandeel in dit hele schandaal, dat met raadsels blijft omkleed, zou hebben gehad. Rademakers heeft er een spektakulaire film uit gebrouwen, met een knappe André van den Heuvel als rechter Jensens, zo als zijn naam is veranderd, en Peter Faber als Jules de Praeter, zoals hij heel toepasselijk is omgedoopt.

Rademakers kun je mooie rechtbankscènes best toevertrouwen, en die worden ook perfect in beeld gebracht. Maar de rest van de film heeft hij met stomheid geslagen. Wat Wieing in „Andy” wel bereikt, een absolute geloofwaardigheid, in al zijn afschuwelijkheid, dat bereikt Rademakers voor geen fraktie. De Praeter mist de een na de ander er in met zijn louche ondernemingen, en al die mensen krijgen helemaal nooit argwaan. Dat noem ik grove onderschatting van het nederlandse bioskooppubliek, dat noem ik op safe spelen. Maar, met een goeie tegenspeler, een paar mooie meiden (o.a. Pleuni Touw als dametje, vriendin van Jensens) en aan kan ie wel weer jongens.

Hou, hij kan dus niet. Om te beginnen moet Peter Faber minstens een jaar van alle schermen weg, en laat hij dat jaar nuttig besteden door een beetje eens verstaanbaar en consequent te leren praten (dan weer is het plat Amsterdams, dan weer plots heel belgisch). Ook moet de scenariochrijver op de vingers getikt worden, als hij dialogen schrijft waar een kind nog niet zou intrappen.

Andy” is vrij knullig gemaakt, aan continuïteit ontbreekt het volkomen. De ene avond heeft Ella heel kort, chagrijfsblond haar, de ochtend daarna is het plotseling strogeel en olft over haar schouders, de ene shot heeft Andy wel een pleister in zijn nek en de volgende shot weer niet, maar de derde weer wel, Andy zelf is door zijn duidelijk tukkers akent ook vaak onverstaanbaar, en toch zit je op het puntje van je stoel. Andy is natuurlijk geen jongen die je

graag tegen het lijf zou lopen (ik sprak hem na afloop even en tot mijn opluchting was hij vriendelijk en goedlachs, wat na de film een verademing was. Hij zei ook, niet zo nihilistisch te zijn als hij in de film moest spelen, maar wist wel, als „er met mensen niet meer te praten viel” hoe hij zijn vuisten moest gebruiken, en had dat ook meermalen gedaan.). Peter Faber is in de film ook al een pure slechterik, wat hij natuurlijk, als je alleen zijn voorstellingen met het Werkteater terughaalt, niet zou kunnen zijn, maar hij maakt van De Praeter een ongeloofwaardige charlatan, gespeend van enige subtiliteit.

De kleinschalige „Andy” heeft het in mijn ogen dus duidelijk gewonnen van „Mijn vriend”. Maar de laatste zal wel in de grote bioskopen gaan draaien, terwijl Andy, naar ik veronderstel, geen lang leven beschoren zal zijn. Toch dacht ik daar nog dagen over na, met bewonderende afschuw, en over „Mijn vriend” maar een uurtje, met ergernis. . .

Leo van Opzeeland

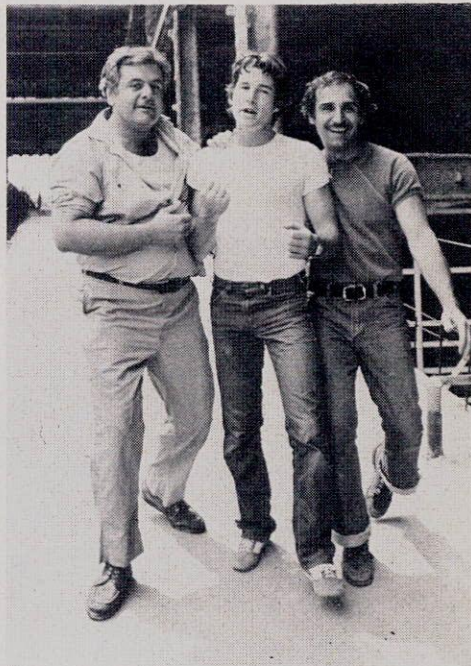
Franco Cristalde bracht al enige tijd geleden de film „Modigliamante” uit, met in de hoofdrollen Marcello Mastroianni en Laura Antonelli. Een bijzonder mooi gemaakte film, waarin de vrouw, Antonia, door haar

Laura Antonelli (links) ontmoet een van de vroegere minnaressen van haar echtgenoot.

man Luigi voortdurend wordt gesugereerd dat ze te zwak is om wat dan ook te doen. Hijzelf is een wijnhandelaar die zich het leven in al zijn facetten goed laat smaken. Als er een politieke moord wordt gepleegd en hij verdacht raakt, moet hij onderduiken en de meest geschikte plaats blijkt een grote voorraadschuur recht

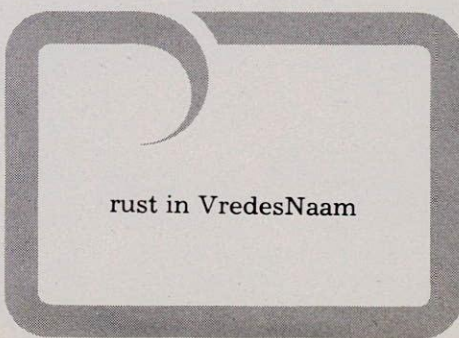
tegenover zijn eigen huis. Zijn vrouw ontdekt dan, dat haar eigenlijk niets mankeert, ze gaat de zaken van haar man, van wie ze aanvankelijk veronderstelt dat hij dood is, waarnemen en ontdekt zo zijn dubbelleven. Dan ontpopt zij zich langzaam tot een zeer geëmancipeerd wezen, wat haar man machteloos tussen de luiken van zijn schuilplaats door, moet gadeslaan. Hij wordt dolverliefd op zijn „hernieuwde” vrouw, en als de dader van de moord wordt gepakt, kan het paar zich verenigen, op gelijke voet, en met een heel ander uitgangspunt. Prachtig: spel, aankleding, landschappen én onderwerp!

Paul Sorvino, Richard Gere en Tony Le Bianco als de oom, de zoon en de vader in „Bloodbrothers”.

Ook nog maar een Amerikaantje, ze doen tenslotte zoveel goeds de laatste jaren. Robert Mulligan presenteert de film „Bloodbrothers” over een hechte, in Amerika wonende, italiaanse familie. Vaders, ooms, zonen, moeders, elkaar liefhebbend en hatend, een prachtige dwarsdoorsnede van wat er bewaard blijft van eigen inbreng en wat er aangepast wordt aan de nieuwe wereld in zo'n italiaanse samenleving. Prachtige nieuwkomer is Richard Gere, formidabele oom is Paul Sorvino. Hou die twee namen in de gaten, en ga de film zien.

L.v.O

boeken bladen brochures

ne wat hem, de eerste maand in gevangenschap, overkomt. Het grootste gedeelte van de brochure wordt gevuld met een artikel van Ben Dankbaar over dienstweigering en desertie tijdens de oorlog met Indonesië tussen 1945 en 1950. Het is een achtergrondartikel waartegen het dokament van Wil van Kempen gelezen moet worden. De brochure kost slechts enkele gulden en is te bestellen bij de BVD, Postbus 10126 te Amsterdam.

De muskietenoorlog

Na in 1967 een dichtbundel te hebben uitgegeven verscheen van Bouke Jagt kort geleden, onder de titel „De Muskietenoorlog en andere verhalen”, zijn prozadebuut. De bundel omvat zeven verhalen, waaronder het titelverhaal die zich bijna allemaal afspeelt in West Irian, het voormalige Nederlands Nieuw-Guinea. Het is het begin van de jaren zestig, de tijd dat er Nederlandse soldaten gelegerd zijn kort voor de overdracht aan Indonesië.

Het leven in dit deel van de wereld wordt belicht via de gezichtshoek van zeven hoofdpersonen. De achtergrond is het kunststadje Karemoe, omringd door oerwoud, waar overdag de hitte alles verlamt en 's nachts de regen valt en de vliegtuigen komen. Wat vooral treft is de sfeer: het treiterige, kleine, ziekelijke, de marsen door muskieten-wolken, het zoeken naar onvindbare infiltranten, de muskietenoorlog.

Deze verhalenbundel werd uitgegeven door Uitgeverij Elsevier te Amsterdam, prijs f 14,90.

Derde Wereld

De voorlichtingsdienst Ontwikkelingssamenwerking van het Ministerie van Buitenlandse Zaken heeft een tweetal nieuwe brochures uitgebracht.

Met als titel „Een kwestie van verdeeling” heeft men een begrijpelijk geschreven en met veel foto's geïllustreerde brochure uitgegeven over de grote ongelijkheid in levensomstandigheden in de wereld.

Hoe zijn die verschillen in welvaart en welzijn ontstaan? Op welke wijze moet en kan, in onderlinge samenwerking tussen rijke en arme landen, gebouwd worden aan een rechtvaardiger wereldgemeenschap waarin iedereen gelijke kansen worden geboden op een menswaardig bestaan, een en ander tegen de achtergrond van een toenemende onderlinge afhankelijkheid tussen rijke en arme landen.

Als tweede een brochure over de problematiek rond de koffie met als titel „Schrale troost”.

Zowel uitgedrukt in geld als in werkgelegenheid vormt koffie voor een aantal ontwikkelingslanden, zoals Colombia, de voornaamste bron van inkomsten waarop 's lands economie steunt.

De brochure gaat onder meer in op vragen als aan wie de koffie-inkomsten te goede komen, wat het belang is van overeenkomsten ter stabilisering van de wereldmarktprijs voor koffie en in hoeverre speculaties op de koffiemarkt de wereldmarktprijs voor dat produkt beïnvloeden. Beide brochures zijn gratis aan te vragen bij de bovengenoemde voorlichtingsdienst, Plein 17 Den Haag.

Brazilië strips

Solidaridad, de interkerkelijke actiegroep voor Latijns-Amerika, geeft een Latam-serie brochures uit. Als deel 5 in deze serie verscheen een

DE PREMIER.

Politieke strips

Bij Kritak verscheen onlangs een bundel strips van Kamagurka. De titel van deze bundel is „Het ruikt hier naar onzin”.

Nu moet men deze titel niet al te letterlijk nemen want wat deze Kamagurka maakt is niet alleen geen onzin, het ruikt er zelfs ook niet naar. Soms zijn zijn tekeningen of strips lollig, dan weer absurd; soms zijn ze walgelijk dan weer erg cynisch.

Iets over deze tekenaar te zeggen is niet zo eenvoudig. Kamagurka is 22 jaar oud en geboren in Oostende, België. Hij brak voortijdig zijn opleiding aan de Kunstakademie van Gent af, omdat hij het zat was en kwam terecht bij het blad Humo. Daar ontwikkelde hij zich snel tot een van de grootste talenten van de laatste jaren op stripgebied. Hij publiceert regelmatig (naast België) in West-Duitsland, Frankrijk en Nederland (o.a. de Haagse Post).

„Het ruikt hier naar onzin” werd uitgegeven door Kritak, Postbus 636, te Amersfoort. Prijs f 7,90 + verzendkosten). Ook in de goede boekhandel te verkrijgen.

Soldatenverzet

De BVD (Bond voor Dienstplichtigen) bracht in haar serie bulletins als nr. 33 uit „Soldatenverzet, politieke acties Indië '48-'49”.

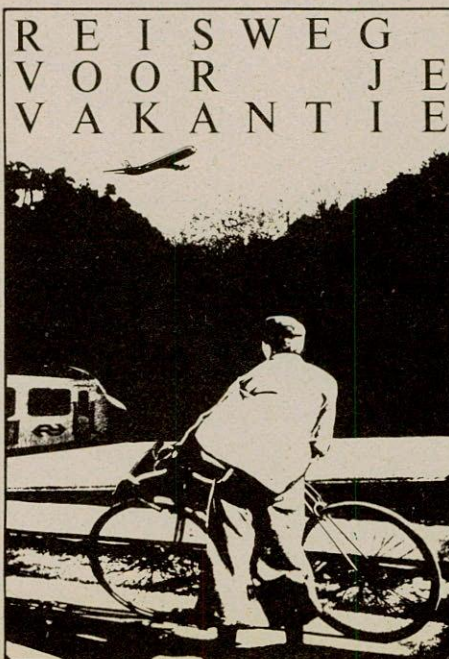
Deze brochure bevat twee artikelen. Het één is een artikel (dokument) van een Indië-deserteur, waarin hij zijn belevenissen vertelt nadat hij gearresteerd werd. Deze deserteur, Wil van Kempen, beschrijft in een indrukwekkend artikel uit 1949 datge-

Reisweg voor je vakantie

Wat ga je in de zomervakantie doen? In het jaarlijks door het B.I.J.K. uitgegeven vouwblad vind je het aanbod van 65 organisaties, die iets te bieden hebben op vakantiegebied voor jongeren tot 25 jaar.

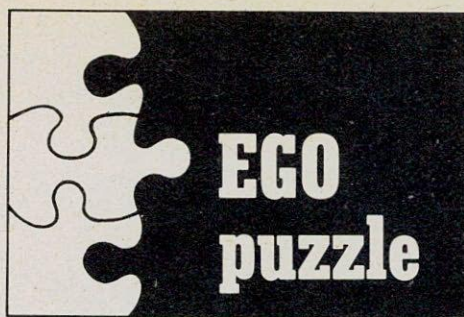
Je kunt kiezen uit: zomaar vakantie; actieve, sportieve of creatieve vakanties; hobby- of studiereizen; groepsreizen en kinderkampen (Leiden). Daarnaast nog praktische tips die je dient te kennen op elke trip over de grens, bijv. wat te doen bij moeilijkheden?

Gratis te bestellen bij het Buro Intern. Jongeren-kontakten (B.I.J.K.), Prof. Tulpstraat 2 te Amsterdam.

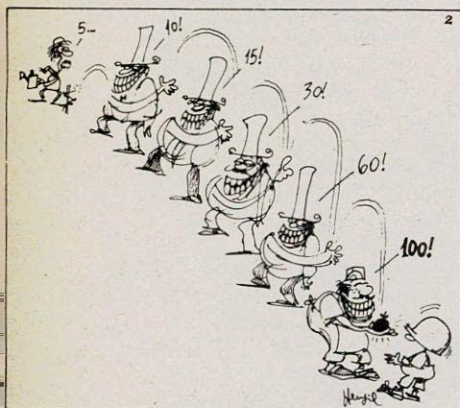

bloemlezing uit de strips die de afgelopen drie jaar van Henfil in Brazilië gepubliceerd zijn. De titel van deze leuke bundel strips is „Voor duizend piek redeneer ik niet verder...” Het aardige van deze strips is dat ze gaan over Brazilië, maar dat ze van toepassing zijn op vele andere landen (Nederland inbegrepen). De brochure is te bestellen bij Solidaridad, Laan v. Meerdervoort 148, te Den Haag. De prijs is f 2,— plus f 1,70 portokosten.

Wim Hey

DOORLOPER

In de vorige EGO namen wij voor het eerst een kruiswoordraadsel op. We beloofden uit de goede inzendingen drie prijswinnaars een boek/platenbon van resp. f 25, f 15 en f 10 te zullen sturen en hun namen te publiceren in de volgende EGO. We vergaten echter een uiterste inzenddatum te noemen. Er waren dan ook op 12 april (ruim een nummer al weer naar de drukkerij moest) nog maar twee goede oplossingen binnen. Vermoedelijk krijgen velen EGO pas laat in de maand, of was de puzzle toch niet zo simpel? Hoe dan ook, we spreken nu een inzenddatum af en publiceren in het vervolg de namen van de prijswinnaars niet in het eerstvolgende nummer, maar in de EGO daarna. Dus de winnaars van april komen in het juni/juliummer en die van de onderstaande doorloper in het augustus/septembernummer.

De oplossingen van de doorloper in dit meinummer verwachten we **vóór 9 juni a.s.** op ons EGO-adres: Coornherthuis, Hoofdstraat 84, 3972 LB Driebergen.

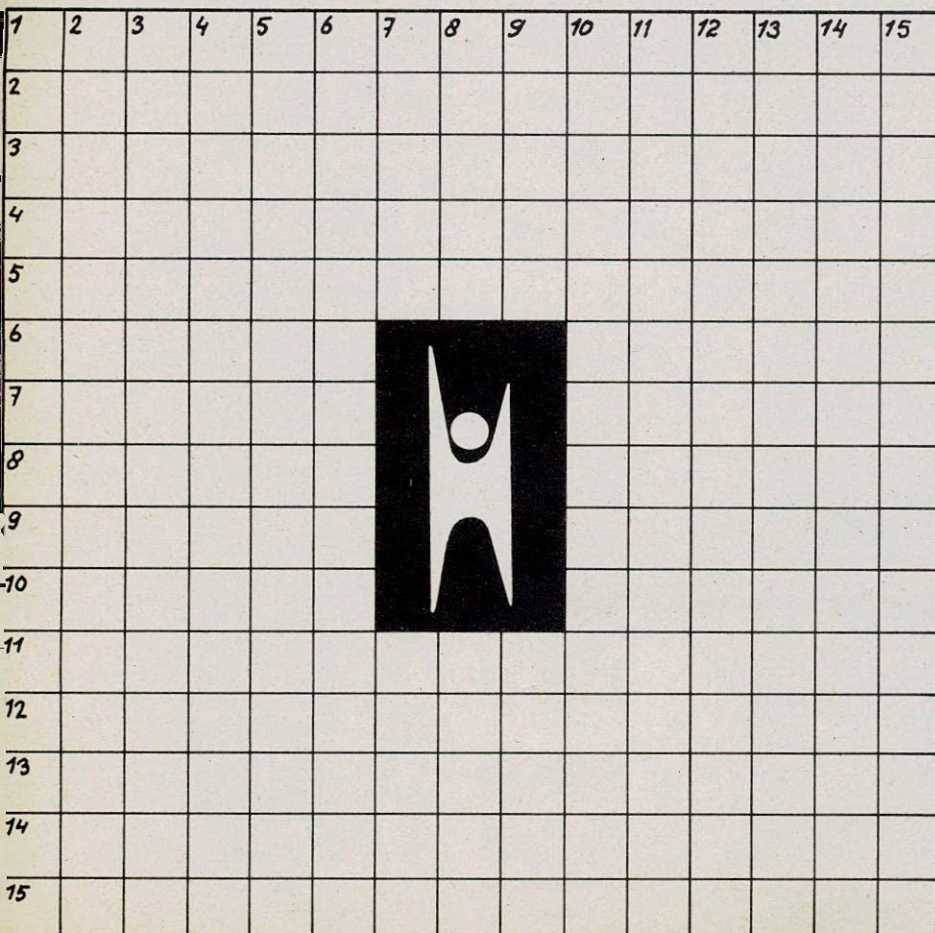
Horizontaal

1. Honderd – werk van raadsman
2. Regelmaat – meisjesnaam – hark – opvangbak van kachel
3. Broertje van Sien – landbouwwerktuig – laatstleden – dat is – lidwoord – jongensnaam – noot.
4. Meisjesnaam – denkbeeld – voormalig eiland – daar
5. Nomen nescio – eenheid van stroomsterkte – Nederland – kameraad
6. Stuk – verlangen – boom – plaats in Gelderland
7. Getijde – tegen – eerwaardige grijsaard

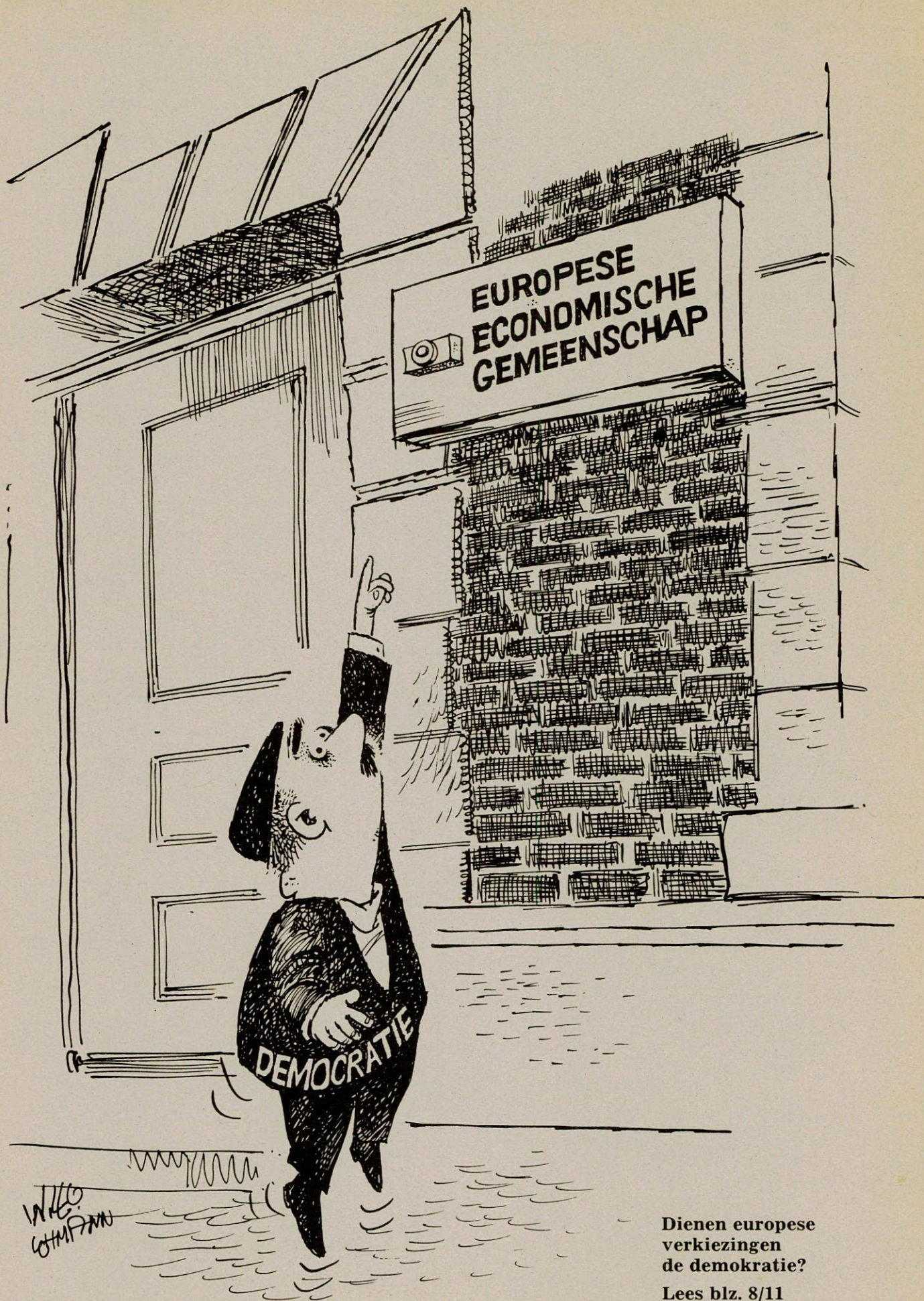
8. Veerkracht – voorzetsel – adellijke titel – duizend
9. Verlichting – Ierland – consumptie
10. Dringend – nachtelijke kameraad – ijzerhoudende grond
12. Wereldtaal – ontwikkeling – eerste letter – kleine troep reewild
13. De oudere – vlinderbloemige plant – strozak – plaaggeest
14. Schaap – dun – dieregeluid – zangvogel – kauw
15. Militaire politie – munt – zijpad – rund – voornaam van sprookjesfiguur – voorzetsel

Vertikaal

1. Vormingscentrum – voorzetsel
2. Vrouwelijk – metaal – jongensnaam – prul – gepromoveerde – voorzetsel
3. Lofdicht – zoogdier – emmer – woestijn in Azië – vijfhonderd
4. Militaire eenheid – knorrepot
5. Zachtaardig – zestiende letter van het Griekse alfabet – hoog bouwwerk – spoel
6. Voorzetsel – watering – noot – even – jongensnaam – noot
7. Dichterbij – bruine waterverf
8. Beschildering van het gezicht – slingerplant
9. Type auto – vis – middelbaar onderwijs
10. Beginneling – beetje bleek
11. Maanstand – godsdienst – boerderijdieren – Romeinse Rijk – hen – papegaai
12. Zonder jaartal – Europeaan – der tiensnarige harpen – oude lengtemaat
13. Stoomschip – lichaamsdeel – stapel – bloem – Chinese afstandsmaat
14. Sprookjesfiguur – mat – voornaam van bekende schaatser – krantenverkoper
15. Natuurgebied tussen Amsterdam en Hilversum – kleine hoeveelheid

EGO heeft een goede stofwisseling

Dienen Europese
verkiezingen
de democratie?

Lees blz. 8/11